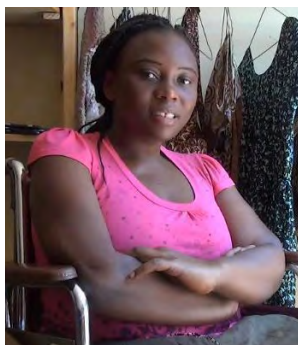

NAISED ÕIGUSTE EEST: LOOD ÜLE MAAILMA

SISUKORD

[Aafrika esimene naispresident – Ellen Johnson Sirleaf](#)

[Berta Cáceres – keskkonnaaktivist](#)

[Enese elutee kujundamine – Malala Yousafzai](#)

[Kahjulikud kultuuripraktikad – Edna Adan Ismail ja Qiu Jin](#)

[Lapsabielud – Sonita Alizadeh \(45 min\)](#)

[Lapsabielude mõju KAE eesmärkidele \(2x45min\)](#)

[Lapse õigused – Malala Yousafzai lugu I kooliaste](#)

[Lapse õigused – Malala Yousafzai lugu II kooliaste](#)

[Naiste ümberlõikamine – Edna Adan Ismail](#)

[Naiste valimisõigus – Sarojini Naidu ja Sophia Duleep Singh \(2x45min\)](#)

[Ohutu sünnitus – Edna Adan Ismail](#)

[Rahvastik ja majandus – Malala Yousafzai](#)

[Seksuaalvägivald – Nadia Murad](#)

[Seksuaalvägivald – Sunitha Krishnan \(2x45min\)](#)

[Seksuaalvägivalla kasutamine sõjarelvana – Nadia Murad](#)

[Sotsiaalne ettevõtlus – Olivia Naava \(2x45 min\)](#)

[Sotsiaalse sõnumiga muusika – Sonita Alzadehi näitel](#)

AAFRIKA ESIMENE NAISPRESIDENT – ELLEN JOHNSON SIRLEAF

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Inglise keel, teema „Inimene ja ühiskond”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse II kursus, teema „Maailma areng ja maailmapoliitika”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt sõnaraamatuid, internetti), et otsida vajalikku infot;• seostab omandatud teadmisi nii võõrkeelte kui ka teiste valdkondade teadmistega;• oskab korduste vältimiseks kasutada mitmekesisist sõnavara (nt sünonüümid).
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• Video: filmi „Libeeria raudsed leedid” tutvustav video. Kättesaadav aadressilt: https://maailmakool.ee/filmikogu/libeeria-raudsed-leedid/• ALLIKAS 1. Ellen Johnson Sirleaf (snd 1938)• TAUSTMATERJAL. Abiks õpetajale
SISSEJUHATUS: 7 min	Õpilased vaatavad filmi „Libeeria raudsed leedid” tutvustavat videot ning vastavad selle põhjal järgmistele küsimustele: <ul style="list-style-type: none">• Nimetage kaks probleemi, mille leevendamiseks Ellen Johnson Sirleaf pidi presidendina tegelema hakkama.• Millise hüüdnimega Ellen Johnson Sirleafi kutsuti? Keda maailma liidritest on veel nii kutsutud? Filmi tutvustav video: https://maailmakool.ee/filmikogu/libeeria-raudsed-leedid/
ÕPPIMINE: 30 min	Individuaalne töö (20 min) <ul style="list-style-type: none">• otsige ingliskeelsed vastused tekstis paksus kirjas märgitud sõnadele, väljenditele ja nimedele. Paaristöö (10 min) – võrrelge paarilisega individuaalse töö tulemusi. <ul style="list-style-type: none">• Kas on erinevusi?• Kui jah, siis kas tegu on tõlkevea või pigem sünonüümiga?
KOKKUVÕTE: 8 min	Individuaalne töö <ul style="list-style-type: none">• kirjutage teemantluuletus (vt TAUSTAMTERJAL) Ellen Johnson Sirleafist (5 min). Õpetaja palub tunni lõpus 3–5 õpilasel oma luuletused klassile ette kanda.

ALLIKAS 1:

Foto 1. Ellen Sirleaf Johnson.
Allikas: https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Ellen_Johnson-Sirleaf_April_2010.jpg

Joonis 1. Libeeria kaart.

Ellen Johnson Sirleaf

Ellen Johnson Sirleaf (sündinud 29. oktoobril 1938 Libeerias, Monrovia linnas)

Oli aastatel 2006–2018 **Libeeria president**, ühtlasi esimene naispresident Aafrikas.

Kuigi Sirleaf Johnsoni vanemad sündisid **vaesusesse**, oli Elleni lapsepõlv juba **privilegeeritud**. See võimaldas tal omandada haridust esmalt Libeerias, seejärel USAs, lõpetades muuhulgas ka Harvardi ülikooli. Tema isa oli **parlamendi liige** ja abikaasa töötas valitsuses, mistõttu poliitika ei olnud Ellenile võõras.

Ellen Sirleaf Johnson abiellus juba 17-aastaselt ja nende perre sündis 4 poega. **Sellele vaatamata** oli Ellenil võimalik reisida USAsse oma haridusteel jätkama, elatades end ettekandja ja poemüüjana töötades. 1961. aastal lahutas Ellen oma abikaasast mehe **vägivaldsuse** tõttu.

Sirleaf Johnson töötas ennast Libeeria valitsuses üles **rahandusministriks**, kuni oli sunnitud riigist lahkuma 1980. aastal toimunud **coup d'état** tõttu, mis tõi võimule Samuel K. Doe. Nii enne 1989. aastal lahvanud vägivaldseid **sisekonflikte** kui ka nende ajal (kokku kaks kodusõda ja 20 aastat), tegi ta märkimisväärsed pingutusi, et demokraatlikul viisil **võimule pääseda**, naastes korduvalt Libeeriasse, ent olles **sunnitud** taas mitmel korral **põgenema**. Mõnda ega oli Sirleaf Johnson ka vanglas, kuid olles juba siis rahvusvahelist tuntuks kogunud, pääses ta tänu **rahvusvahelise kogukonna sekkumisele**. Selle aja jooksul asendus üks **diktaator**, Samuel K. Doe, teise diktaatori, Charles Tayloriga. Viimasele on nüüdseks **rahvusvahelise kriminaalkohtu** otsusega mõistetud 50 aastat vangistust üheteistkümne **sõja- ja inimsusvastase kuriteo** toimepanemises.

2002. aastal naasis Sirleaf Johnson jätkuvalt vägivaldsetes sisekonfliktides vaevlevasse Libeeriasse, et organiseerida Taylorile **poliitilist opositsiooni**. Järgnenud aastal loobus Taylor lõpuks **rahvusvahelise surve** tulemusel oma positsioonist. Temast jäi maha kahest kodusõjast läbi käinud ning **poliitiliselt ja majanduslikult laastatud** Libeeria. 2005. aastal korraldati esimesed demokraatlikud valimised, mille võitjaks oli Ellen Johnson Sirleaf ehk Ma Sirleaf või Raudne Leedi, nagu **kaasmaalased** teda kutsuvad. 2011. aastal valiti ta **ametisse tagasi**.

Ellen Johnson Sirleafi suurim panus juhina oli Libeeria **välisvõla** vähenemine, mis tema ametisse astumise hetkel oli 4,9 miljonit USA dollarit. Töötanud karjääri jooksul mõned aastad **Maailmapangas**, oli tal **hea ettevalmistus** riigivõla kustutamise läbirääkimisteks. 2010. aastaks oli

välisvõlg likvideeritud ning Johnson Sirleaf seadis edaspidiseks laenuvõtmisele piirangud, sh kehtestati aastase laenamise ülempiirina 3% SKT-st.

Ellen Johnson Sirleafi ametisoleku ajal tuli palju naisi poliitikasse – Libeeria **valitsuskabinetid** koosnesid suures osas just naistest ning laialdase positiivse mõjuga oli ka tasuta **kohustusliku alghariduse** kehtestamine. Mõnevõrra **vastuolulisemad** on olnud tema „ühe Hiina“ poliitika järgimine ning **vähemuste** jätkuv **diskrimineerimine**, sest ta on keeldunud tühistamast homoseksuaalsust karistavat seadusandlust.

Johnson Sirleaf on siiani rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud president. Ta on pälvinud arvukalt auhindu, millega **tunnustatakse** tema tööd Libeeria **riigi ülesehitamises**, rahu tagamises, naiste panuse tunnustamises ja nende õiguste tagamises. Kõige hinnatum nendest on ilmselt **Nobeli rahupremia** 2011. aastal, mida ta jagab Leymah Gbowee ja Tawakkol Karmaniga.

TAUSTMATERJAL:

Abiks õpetajale

Teemantluuletuse juhised:

ESIMENE RIDA – üks sõna (nimisõna)

Kellest luuletus räägib

TEINE RIDA – kaks sõna (omadussõnad)

Kirjeldad isikut, kellest luuletuses kirjutad

KOLMAS RIDA – kolm sõna (tegevuse kirjeldus)

Millise tegevusega seda isikut kirjeldada?

NELJAS RIDA – neljast sõnast koosnev lause (inimese iseloomu kohta)

Kuidas iseloomustada seda isikut?

VIIES RIDA – üks sõna (esimese rea sünonüüm)

Kuidas veel nimetada seda isikut, kellest luuletus räägib?

BERTA CÁCERES – KESKKONNAAKTIVIST

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE: IV kooliaste

AINETUND: Geograafia III kursus

LÕIMING: Füüsika IV kursus, teema: „Termodünaamika, energeetika”

ÕPITULEMUSED: **Õpilane**

- selgitab energiaressursside kasutamisega kaasnevaid poliitilisi, majandus- ja keskkonnaprobleeme.

Sobib laiendama teemat „Maailma energiaprobleemid”.

TUNNI PIKKUS: 45 min

ABIMATERJALID:

- Vajalik arvuti ja interneti kasutamise võimalus.
- ALLIKAS 1. Berta Cáceres (1971–2016)

SISSEJUHATUS: **Õpetaja juhhib klassiarutelu:**

7 min

- Milliseid erinevaid energiaallikaid oskavad õpilased nimetada?
- Milline on erinevate energiaallikate koormus keskkonnale? Positiivsed ja negatiivsed faktorid.

ÕPPIMINE:

25 min

Õpetaja jagab õpilased 3–4-liikmelistesse rühmadesse.

Õpetaja jagab õpilastele ALLIKA 1. Õpilastel tuleb leida vastused järgmistele küsimustele, kasutades abivahendit ja interneti:

- Kus asub Honduras? Kes on naabrid? Kasutades interneti otsingumootorit leidke vastamiseks kaart.
- Kes on lenkad? Kui palju neid on? Interneti otsimootoris saate kasutada ingl k mõistet *lenca*.
- Millega tegeleb COPINH?
- Miks polnud lenkad rahul, et suurettevõtted soovisid rajada nende piirkonda tammi? Milles seisnes probleem?
- Kuidas hindate suurettevõtete tegevust? Milles seisnes nende tegevuse positiivne ja negatiivne pool? Kas pooldate nende tegevust või mitte, miks?
- Mis te arvate, mis motiveeris Berta Cácerest võitlema lenkade eest? Pange kirja põhjused.

Pärast küsimustele vastuste leidmist vaadatakse need ühiselt üle.

KOKKUVÕTE:
8 min

**VÕIMALUS
EDASITÖÖTAMISEKS:**

Õpilased sõnastavad, miks on nende meelest oluline pöörata suurprojektide elluviimisel tähelepanu ka kohalikele elanikele.

Õpetaja tutvustab Goldmani keskkonnaauhinna kodulehte <https://www.goldmanprize.org/about/>, mille põhjal tuleb täita järgmine ülesanne:

- Nimetage veel üks silmapaistev naiskeskkonnaaktivist.
- Kirjutage valitud keskkonnaaktivistist lühitutvustus.
- Millises piirkonnas auhinna pälvis?
- Mille eest talle auhind anti?
- Miks on teie meelest tema keskkonnavalane tegevus oluline?

Video Berta Cáceresest:

„Berta Cáceres: In Her Own Words" <https://www.youtube.com/watch?v=KjM81tYBew4>

ALLIKAS 1:

Foto 1. [https://en.wikipedia.org/wiki/Berta_C%C3%A1ceres#/media/File:Berta_C%C3%A1ceres_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Berta_C%C3%A1ceres#/media/File:Berta_C%C3%A1ceres_(cropped).jpg)

Berta Cáceres (1971–2016)

Keskkonnaaktivist, põlisrahvaste, LGBT ja naiste õiguste eest seisja

Berta Isabel Cáceres Flores sündis La Esperanza linnas ning kuulus piirkonna suurima põlisrahva, lenkade hulka. 1970ndatel olid Kesk- ja Lõuna-Ameerikas rahutud ajad. Tema ema, Austra Bertha Flores Lopez, oli poliitikas aktiivne ja abistas El Salvadorist saabuvaid põgenikke. Ülikoolis omandas Berta õpetajakutse ja hakkas ema jälgedes poliitilise aktivismiga tegelema.

1993. aastal oli ta üks Hondurase põliselanike õiguste eest seisva Hondurasse rahva- ja põlisrahvaste organisatsioonide nõukogu (*Council of Popular and Indigenous Organizations of Honduras – COPINH*) asutajatest.

2006. aastal palusid Rio Blanco regioonis elavad lenkad Cácerese abi, et uurida, miks hakkasid sellesse piirkonda hiljuti saabuma ehitusmasinad. Cáceres avastas, et kolm suurettvõtet – Hiina Sinohydo, Maailmapanga International Finance Corporation ja Hondurase riigiettevõtte Desarrollos Energéticos – on asunud nelja tammi ehitama. Rahvusvahelise õiguse kohaselt oleks pidanud Agua Zarca projekti planeerimisel konsulteerima kohalike inimestega, mida ei tehtud. Lenkad olid mures, et tamm piirab nende juurdepääsu veele, toidule ja ravimitele ning on ohuks nende traditsioonilisele eluviisile.

Cáceres viis koos kohaliku elanikkonnaga läbi ulatusliku kampaania ja kasutas kõiki nende käsutuses olevaid õiguslikke vahendeid, sh ka rahvusvahelisi, et tammi ehitamist takistada. 2013. aastal korraldasid Cáceres, COPINH ja kohalikud elanikud ehitusplatsil aastapikkuse protestiaktsiooni, et takistada korporatsioonide juurdepääsu platsile. Sellega astusid nad vastu nii suurettvõtetele ja turvatöötajatele kui ka Hondurase sõjaväele, mida toetab USA. Hiina ja Maailmapank taandusid projektist, kuid Hondurase riigiettevõtte jätkas. Protestijad riskisid eluga, neid arreteeriti, neile tehti tapmis- ja vägistamisähvardusi ja kasutati muid heidutusvahendeid; mõned said surma. Cácerese ja teiste juhtide vastu esitati kriminaalsüüdistus riigiettevõttele kahju tekitamises. 2009. aastal arvas Pan-Ameerika Inimõiguste Komisjon Cácerese ohus olevate inimõiguste aktivistide nimekirja.

Oma tegevuse eest tammide projekti vastu protestimisel anti Berta Cáceresele keskkonnakaitse valdkonna prestiižseim auhind – Goldmani keskkonnaauhind.

2. märtsil 2016 lasid relvastatud sissetungijad Berta Cácerese tema kodu maha. Pan-Ameerika Inimõiguste Komisjon oli kohustanud Hondurasse valitsust kaitsma Cáceresest, kuid sellel päeval ei olnud korrakaitsjaid tema ohutust valvamas. 2018. aasta novembris mõisteti kaheksa meest Cácerese mõrvas süüdi. Kohus leidis, et mõrva tellis ja planeeris Hondurase riigiettevõtte juhtkond, kellele ei ole endiselt süüdistust esitatud.

Muu info:

Vt ka keskkonnaõiguse atlast, millele on märgitud mitu keskkonnakonflikti lenka rahva ja väliskorporatsioonide vahel: <https://ejatlas.org/>

Kasutatud allikad:

Wikipedia. *Berta Cáceres*. (Vaadatud 10.03.2019) https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Berta_C%C3%A1ceres&oldid=887131589.

Goldman Environmental Foundation. *Berta Cáceres*. (Vaadatud 12.03.2019) <https://www.goldmanprize.org/recipient/berta-caceres/>.

Lakhani, Nina. (30.11.2018). *Berta Cáceres: Seven Men Convicted of Murdering Honduran Environmentalist*. Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/29/berta-caceres-seven-men-convicted-conspiracy-murder-honduras>.

Foto:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Berta_C%C3%A1ceres#/media/File:Berta_C%C3%A1ceres_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Berta_C%C3%A1ceres#/media/File:Berta_C%C3%A1ceres_(cropped).jpg)

ENESE ELUTEE KUJUNDAMINE – MALALA YOUSAFZAI

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	III kooliaste
AINETUND:	Inimeseõpetus, teema „Inimese elukaar”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetus, teema „Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;• toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust enda elutee kujundamisel.
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1. Malala Yousafzai
SISSEJUHATUS: 10 min	Arutelu paarides <ul style="list-style-type: none">• Milliseid eluteed suunavaid otsuseid oma senises elus olen saanud ise vastu võtta?• Milliseid otsuseid on minu eest teinud teised (vanemad, riik)? Arutelu klassis <ul style="list-style-type: none">• Õpilased toovad esmalt näiteid otsustest, mida nad on ise teinud, ja seejärel näiteid otsustest, mida nende eest on tehtud.• Kas oleksid võimalusel mõne otsuse ise teisiti teinud?• Kui jah, siis millise ja mis põhjustel? Õpetaja selgitab, et tund räägib Malalast ja lapse õigusest haridusele.
ÕPPIMINE: 25 min	I ÜLESANNE – paaristöö Lugege läbi Malala Yousafzai lugu (ALLIKAS 1). Seejärel arutlege paarilise järgmiste küsimuste üle: <ul style="list-style-type: none">• Mis oleks <i>minu</i> elus teisiti, kui tüdrukutel oleks Eestis keelatud koolis käia?• Mis oleks <i>Eestis</i> teisiti, kui tüdrukutel oleks keelatud koolis käia? Tooge 2–3 konkreetset näidet.

II ÜLESANNE – individuaalne töö

- Loovkirjutamine – kujutlege, et elate siinsamas Eestis, oma kodus ja oma pere keskel, ent tüdrukutel puudub õigus koolis käia ja haridust omandada.
- Milline näeks välja üks kujuteldav päev selles elus?
- Kirjutage lühike ülevaade oma päevast, mõtetest ja tegevustest.

KOKKUVÕTE:
10 min

2–3 õpilast kannavad suuliselt oma kirjatükid ette.

- Kuivõrd realistlikuks hindavad klassikaaslased kuulnud kirjutisi?

ALLIKAS 1:

Malala Yousafzai (sündinud 12. juulil 1997 Pakistanis)

„Ma ei räägi oma lugu, justkui oleks see eriline, ma räägin, kuna minu lugu on paljude tüdrukute lugu.”
Malala

Malala on Pakistanist pärit noor inimõiguslane, kes võitleb aktiivselt tüdrukute ja naiste õiguse eest haridusele. 2014. aastal pälvis ta selle eest vaid 17-aastasena Nobeli rahupreemia, ühtlasi on ta noorim Nobeli preemia laureaat.

Joonis 1. Pakistan maailma-kaardil. Allikas: Kaart: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7517858>.

Malala elas ja käis koolis Mingora linnas, Pakistanis. 2008. aastal võttis Taliban linna oma kontrolli alla. Taliban on sõjalis-poliitiline äärmusrühmitus, mis kasutab vägivalda, et valitseda erinevaid piirkondi. Täpselt nii juhtus ka Malala kodulinnaga. Relvade ja vägivallaga keelati näiteks televiisori omamine ja muusika mängimine, aga ka tüdrukutel kooliskäimine. Malala oli siis 11-aastane ja ta pidi koju jääma. Kuna ta isa oli õpetaja, sai Malala jätkata hariduse omandamist kodus, kuid see ei rahuldanud aktiivset ja kõigi tüdrukute haridust pooldavat Malalat. Nii pidas ta 2008. aasta lõpus kõne kohalikus meediaklubis, milles mõistis hukka Talibani piirangud tüdrukute haridusele. 2009. aasta kevadeks oli Taliban sulgenud piirkonnas kõik neidudekoolid ning paljud neist ka õhku lasknud. Malala alustas pseudonüümi all olukorrast blogimist uudistekanalile BBC Urdu ning esines ka televisioonis, tema peamiseks sõnumiks oli, et tüdrukud peavad saama koolis käia. Nii kasvas ka Malala tunnus, kuid nende kodukant oli jätkuvalt ohtlik ja perekond otsustas põgeneda teise linna, kus ta sai ka kooliteed jätkata.

Malala julged väljautlemised ja blogimine ei jäänud Talibanile märkamata ning 9. oktoobril 2012 tulistas äärmusrühmituse sõdur Malalat ja veel kahte tüdrukut, kes olid just koolis eksami sooritanud ning olid nüüd bussiga koduteel. Kõik kolm jäid ellu, kuid Malala vigastused olid erakordselt rasked ja ta viidi pikale haiglaravile Inglismaale. Pakistani valitsus ja paljud islamivaimulikud mõistsid rünnaku hukka.

Malala ja ta perekond jäid Inglismaale ning koostöös paljude heade inimestega loodi Malala Fond, mille eesmärk on võidelda tüdrukute õiguse eest haridusele. Fondi kaudu toetatakse tütarlastekoolide rajamist, kohalike õpetajate ja aktivistide tööd ning panustatakse teema teadvustamisele üle ilma. Malala ise õpib Oxfordi ülikoolis, kuid kasutab iga võimalust, et anda intervjuusid, osaleda konverentsidel ja rääkida sellest, kui oluline on võrdne ligipääs haridusele. Malala on oma julgusega ka omajagu saavutanud, nii on Pakistani riik loonud eraldi fondi, et tüdrukud saaksid nende riigis haridust ning temast on tehtud mitu filmi ja kirjutatud raamatuid, mis on samuti paljusid inspireerinud oma kodukohas aktiivne olema ja inimõiguste eest seisma.

Kasutatud allikad:

Yousafzai, Malala; Lambi, Christina. (2015). Ma olen Malala. Kirjastus Sinisukk

Kristof, Nicholas (26.09.2015). *Malala Yousafzai's Fight Continues*. New York Times

Malala fondi koduleht <https://www.malala.org/malalas-story>

Encyclopædia Britannica <https://www.britannica.com/biography/Malala-Yousafzai>

Nobeli preemiade koduleht <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2014/yousafzai/facts/>

KAHJULIKUD KULTUURIPRAKTIKAD – QIU JIN JA EDNA ADAN ISMAIL

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Ajaloo valikkursus „Üldajalugu – maailma ajalugu: tsivilisatsioonid väljaspool Euroopat“, teema „Hiina“
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „inimõigused“ ning valikkursus „Inimene ja õigus“, teema „Inimõigused“
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• seletab ja kasutab kontekstis mõisteid – inimõigused, kahjulikud kultuuripraktikad;• on omandanud õiguskäitumise seisukohast olulisi kriitilise mõtlemise ja analüüsi oskusi, arvestades ajaloolise kontekstiga;• loob seoseid mineviku ja tänapäeva vahel konkreetsete näidete varal.
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1. Jalgade sidumise praktika Hiinas• ALLIKAS 2. Infomaterjal naiste suguelundite moonutamisest• ALLIKAS 3. Qiu Jin (1875–1907)• ALLIKAS 4. Edna Adan Ismail (snd 1937)
SISSEJUHATUS: 10 min	Arutelu: <ul style="list-style-type: none">• Milliseid kultuuripraktikaid (nii ajaloolisi kui ka tänapäevaseid) õpilased nimetada oskavad. <p>Visualiseerimiseks võib kasutada nt AnswerGarden'it vms keskkonda või ka lihtsalt väljapakutud praktikad tahvlile kirja panna. Esitatud seisukohti tuleb ka põhjendada.</p> <ul style="list-style-type: none">• Millised nimetatutest on kahjulikud kultuuripraktikad?• Kas ainult need, mis inimest füüsiliselt kahjustavad, või ka nt juuste katmise nõue naistele?

ÕPPIMINE:
25 min

Paaristöö – vastastikune õpetamine

I ÜLESANNE

Esimene paariline loeb läbi ALLIKA 1 ja teine ALLIKA 2 ning kumbki paariline teeb teisele suulise kokkuvõtte loetust – paariline 1 annab ülevaate, mida kujutab endast jalgade sidumine, ning paariline 2 räägib, mida kujutab endast naiste suguelundite moonutamine. Seejärel esitatakse teineteisele täpsustavaid või teemat laiendavaid küsimusi. Vastuseta jäänud küsimused kirjutatakse üles.

II ÜLESANNE

Esimene paariline loeb läbi ALLIKA 3 ja teine ALLIKA 4 ning kumbki paariline teeb teisele suulise kokkuvõtte loetust – paariline 1 annab ülevaate Qiu Jini elust ja tegemistest ning teine Edna Adan Ismailist. Seejärel vastatakse koos järgmistele küsimustele:

- Milliseid sarnasusi on kahe naise eluloos? Milliseid erinevusi?
- Mis ajendas neid võitlema oma kultuuriruumis leviva kahjuliku praktika vastu?
- Otsige lisainfot – kuivõrd levinud on antud praktikad tänapäeval?

KOKKUVÕTE:
10 min

Arutelu

- Õpilased vaatavad üle I ülesande lõpus kirja pandud küsimused – millised küsimused on endiselt vastuseta? Millised said juba vastuse? Kas II ülesandega tekkis juurde ka uusi küsimusi?

Õhkujäänud küsimustele vastuste otsimine võib jääda ka õpilastele iseseisvaks tööks.

ALLIKAS 1:

Foto 1. Allikas: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/18/Chinese_girl_with_bound_feet.jpg.

Foto 2. Allikas: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/A_HIGH_CASTE_LADYS_DAINTY_LILY_FEET.jpg.

Jalgade sidumise praktika Hiinas

Jalgade sidumine algas tõenäoliselt Songi dünastia valitsemisajal (960–1279). Väidetavalt armus dünastia esimene liider Li Yu konkubiini, kes oli oma jalgu sidunud, et imiteerida noore kuu kuju, ja esitas lootose tantsu. Õukonnast levis traditsioon üle terve maa. Ajaloo jooksul on üritatud selle vastu erinevatel aegadel võidelda, kuid alles 1912. aastal keelati see lõplikult. Rikkujaid trahviti. Siiski jätkati seda salaja veel mõnda aega.

Hiinas on veel naisi, kelle jalad on „kolmetollised kuldsed lootosed“. Enamasti 6–7-aastaselt hakkasid jalgu siduma emad, kes murdisid tütre varbad ja sidusid need sidemetega jala talla alla. Mõne aja pärast võttis sidumise üle tütar, kes ka ise oma varbaid murdis. Lisaks murti jalavõlv, et kannad ja varbad veelgi teineteisele lähemale tuua. Seda kõike tehti ilma valuvaigisti või tuimastuseta. Seotud jalad olid staatuse sümbol, mis tagas tütrele enam kui hea abielutehingu. Naised meenutavad, et ainuke põhjus sellise valu talumiseks oligi tulevane abielu.

See praktika mängis olulist rolli naiste allutamises meestele. Kuna seotud jalgadega on keeruline liikuda, muudab see naised oma meestest sõltuvaks. Kommunistliku revolutsiooni järel tähendas see sellistele naistele ja nende lastele vaesust ja nälga. Nende pere vara riigistati ja nad pidid minema tööle, kuid sandistatud jalgadega ei suutnud nad kvoote täita ega toidu nimel lisatööd teha.

ALLIKAS 2:

Infomaterjal naiste suguelundite moonutamisest

Aadressil: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/naiste_suguelundite_moonutamine.pdf

Lugege läbi järgnevad lõigud:

- Mis on naiste suguelundite moonutamine?
- Ajalugu ja levimine
- Miks suguelundeid moonutatakse?
- Mõjud

Foto 3. Noad, mida on kasutatud naiste suguelundite ümberlõikamiseks. Allikas: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/97/Knives_used_for_FGM.jpg

ALLIKAS 3:

Qiu Jin (1875–1907)

Hiina feminist, haridustegelane ja revolutsionäär

Qiu Jin sündis jõukasse peresse. Oma seisuse kohaselt seoti tal varases lapsepõlves jalad ja pruudieas organiseeriti abielu.

Qiu Jini feminism ja traditsioonilistest soorollidest väljamurdmine oli otsetes seoses tema rahvuslusega. Qiu Jin oli mures Hiina tuleviku pärast ja arvas, et senist rada jätkates ootab riiki katastroof. Ta ühines valitsusevastase organisatsiooniga. Qiu Jin oli veendunud, et Hiina päästmiseks pidid oma panuse andma kõik, meeste kõrval ka naised. See tähendas, et naised peavad iseseisvuma, ennast harima ja ka füüsiliselt vastupidavaks muutuma. Ta on kirjutanud: „Mehed ja naised sünnivad võrdsetena. Miks me peaksime laskma meestel valitseda? Me tõuseme üles ja päästame endid ise...” (Hong, 90–94).

Qiu Jin oli häiritud oma abitusest Hiina tuleviku eest võideldes. 1904. aastal otsustas ta jätta maha oma abikaasa ja kaks last ning sõita Jaapanisse õppima. Võttes oma vabadusest viimast, sidus ta lahti oma jalad, mis oli takistuseks füüsilisel tegevusel ning sukeldus õpingutesse ja treeningutesse. Ta õppis õpetajaks, tegi sporti, õppis vehklema, ratsutama, poksima, vibuga laskma ja pommi ehitama. Ta hakkas kandma meesteriideid, lootes, et kui ta on välimuse poolest mees, siis tema eneseteadvus muutub samuti aja jooksul mehiseks.

1906. aastal naasis Qiu Jin õpetajana Hiinasse ja asus propageerima füüsilist enesearendamist ja sportimist. Ta asutas esimese naisteajakirja, milles kutsus naised üles oma kodudest lahkuma ja ühiskonnas omale võrdväärset kohta nõudma. Ta ründas traditsioonilisi naisi allutavaid praktikaid, nagu jalgade sidumine, organiseeritud abielu, sunnitud voo-rikkus, vangistamine koduseinte vahele ja hariduse keelamine.

1907. aastal asus ta juhtima kooli, kus said väljaõppe spordiõpetajad. Seal õpetas Qiu Jin oma revolutsioonilisi ideid ja treenis naisi sõduriteks, kes pidid koos temaga Hiinas revolutsiooni läbi viima. 1907. aastal valmiski plaan ning üheaegselt pidi läbi viidama ülestõusud kahe regioonis – Zhejiangis ja Anhulis –, kuid plaan lekkis. Qiu Jin arreteeriti ja mõisteti surma pea maharaiumise läbi.

Kasutatud allikad:

Hong, Fan. (2013). *Footbinding, Feminism and Freedom: The Liberation of Women's Bodies in Modern China*. Routledge.

Lim, Louisa. *Painful Memories for China's Footbinding Survivors*. NPR.Org. (Vaadatud 12.03.2019). <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=8966942>.

Wikipedia. *Qiu Jin*. (Vaadatud 08.03.2019). https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Qiu_Jin&oldid=886849148.

ExecutedToday.com. 1907: *Qiu Jin, Chinese Feminist and Revolutionary*. (Vaadatud 12.03.2019). <http://www.executedtoday.com/2011/07/15/1907-qiu-jin-chinese-feminist-and-revolutionary/>.

Qin, Amy. (08.03.2018). *Qiu Jin, Beheaded by Imperial Forces, Was 'China's Joan of Arc'*. New York Times. <https://www.nytimes.com/interactive/2018/obituaries/overlooked-qiu-jin.html>.

ALLIKAS 4:

Foto 4. Edna Adan Ismail (keskel). Allikas: [https://en.wikipedia.org/wiki/Edna_Adan_Ismail#/media/File:Edna_Adan_Ismail_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Edna_Adan_Ismail#/media/File:Edna_Adan_Ismail_(cropped).jpg)

Joonis 1. Kaart Edna Adan Ismaili jaoks olulistest kohtadest.

Edna Adan Ismail (sünd 1937)

Edna Adan Ismail on ohutu sünnituse eest seisja ja naiste suguelundite ümberlõikamise vastane aktivist. Uskudes, et selle kõige aluseks on sooline võrdõiguslikkus ja eelkõige naiste haridus, võitleb ta naiste õiguste eest üleüldiselt.

Edna sündis 1937. aastal ja kasvas üles Somaalias, kus tol ajal ei olnud tüdrukutekoole. Kuid tema isa, prominentne edumeelsete vaadetega arst, palkas kohalikele poistele eraõpetaja ja Edna õppis koos nendega.

Olles teadlik oma privilegeeritud lapsepõlvest, pidas Edna väga oluliseks seda positsiooni kasutada oma riigi ja inimeste hüvangust. Sellest tulenevalt oli ta Somaalias esimene naine mitmel alal – esimene koolitatud medõde ja ämmaemand kogu Somaalimaal, esimene naine, kes sai juhiloa ja oli tervisesektoris juhtival kohal. Ta on olnud Somaalima pereheade ja sotsiaalse arengu minister ning hiljem ka välisminister.

Edna ise tegi 8-aastaselt läbi suguelundite ümberlõikamise. Selle korraldasid tema ema ja vanaema, kui isa oli reisil. Isa ümberlõikamist heaks ei kiitnud, mis andis Ednale selge märgi, et temaga toimu oli vale.

Edna seadis õppehaiglas õppimise ja töötamise eelduseks nõusoleku töötada naiste suguelundite ümberlõikamise vastu. Neid koolitatakse harima kogukonda ümberlõikamise kahjulikkusest ja lükkama ümber selle teemalisi müüte. Edna on öelnud, et valdavalt usutakse, et seda nõuab religioon, kuid tegelikult islam ega kristlus seda ei nõua, tegemist on puhtalt kultuurilise praktikaga. Aitab ka selgitamine, mida ümberlõikamine endast kujutab ja mis juhtub, kui seda tehakse.

Edna on viimastel aastatel keskendunud kogukonna rollile üldiselt. Ta on hakanud nõudma, et ümberlõikamise otsuse tegemises osaleksid ka isad, mitte ainult emad.

Lisaks haiglas ja ülikoolis tehtavale tööle on Edna loonud e-õppe kursuse, et koolitada ämmaemandaid ümberlõikamise vastu töötama. Ämmaemandid on kõige teadlikumad sellest praktikast, selle rasketest tagajärgedest ja kogukondlikust dünaamikast ning oma positsiooni tõttu teavad nad, millal ja kus ümberlõikamine toimub.

Kasutatud allikad:

Dowds, Talitha. *Eliminating FGM One Midwife at a Time*. <https://www.unfpa.org/news/eliminating-fgm-one-midwife-time>.

Fricker, Natasha. *Biography: Edna Adan Ismail – Midwife, Activist*. The Heroine Collective, <http://www.theheroinecollective.com/edna-adan-is-mail/>.

Zerzan, Rebecca. *Four Women's Rights Activists You Need to Know*. <https://www.unfpa.org/news/4activists>.

LAPSABIELUD – SONITA ALIZADEH

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „Inimõigused” või valikkursus „Inimene ja õigus”, teema „Inimõigused”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• teab abieluga seonduvate tavade ja kommete tugevdavat ning toetavat mõju inimsuhetele;• mõistab sotsiaalse lähivõrgustiku tähtsust abielu toetava süsteemina. <i>On soovitatav, et eelnevalt on käsitletud järgmisi teemasid: perekond ja abielu. Abielu teema laiendamiseks soovitatav tund.</i>
TUNNI PIKKUS:	45 min <i>Alternatiivina sellele tunniplaanile võib kasutada ka sama teema ja õpitulemustega kahe tunni (2 x 45 min) materjale.</i>
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• Laul: Sonita Alizadeh „Daughters For Sale” (3:58) https://www.youtube.com/watch?v=DG-T3BVA0is• Lapsabielude statistika kaardil: https://www.girlsnotbrides.org/where-does-it-happen/atlas/#/.• Video: „Lapsabielude lõpetamine mõjutab kaheksat kestliku arengu eesmärki” (1:15) https://www.youtube.com/watch?v=OHjqAST2C5w• Video: „Why is child marriage a form of violence against girls?” (0:40) https://www.girlsnotbrides.org/themes/violence-against-girls/• Video: „No Time to Lose: Child Marriage” (2:37) https://www.youtube.com/watch?v=iShOiMvik8A• ALLIKAS 1: Sonita Alizadeh – Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude vastu

SISSEJUHATUS:
7 min

Õpetaja loeb ette Sonita tsitaadi:

- „Meist igaühel on võimetus ja vahend, et maailma muuta. Minu vahend on mikrofon, mis on sinu oma?”

Õpetaja küsimused klassiarutelu läbiviimiseks:

- Missugusele inimesele võiks see tsitaat kuuluda?
- Millises valdkonnas võiks see inimene tegutseda?
- Kas on üldse vaja midagi maailmas muuta?
- Mida sooviksid sina muuta?
- Miks on see oluline?

ÕPPIMINE:
I osa
5 min

Õpetaja paneb mängima Sonita loo „Tütred müügiks” („Daughters for Sale”). Olenevalt sissejuhatava arutelu pikkusest otsustab õpetaja, kas vaadatakse terve lugu või osa sellest.

Sonita Alizadeh „Daughters For Sale” (3:58). Kättesaadav aadressilt:
<https://www.youtube.com/watch?v=DG-T3BVa0is>

Õpetaja küsimused klassiarutelu läbiviimiseks pärast video vaatamist:

- Millised emotsioonid tekkisid seda lugu vaadates?
- Millest lugu rääkis?

Õpetaja tutvustab õpilastele: Sonita Alizadeh on Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude vastu.

II osa
15 min

Õpetaja jagab õpilastele Sonita loo (ALLIKAS 1). Õpilased loevad teksti läbi ning sellele järgneb klassiarutelu õpetaja eestvedamisel.

- Millisest riigist oli Sonita pärit?
- Milline elu on Sonital olnud?
- Meenuta, mis huvitas sind, kui olid 10-aastane?
- Millistele teemadele pööras Sonita oma lauludega tähelepanu?
- Milles seisneb lapstööjõu ja lapsabielude teemade olulisus?
- Miks pidi Sonita abielluma?
- Millistel põhjustel sina abielluksid?
- Millal on õpilaste meelest õige aeg abiellumiseks? Kuidas on seaduses määratud?

III osa
10 min

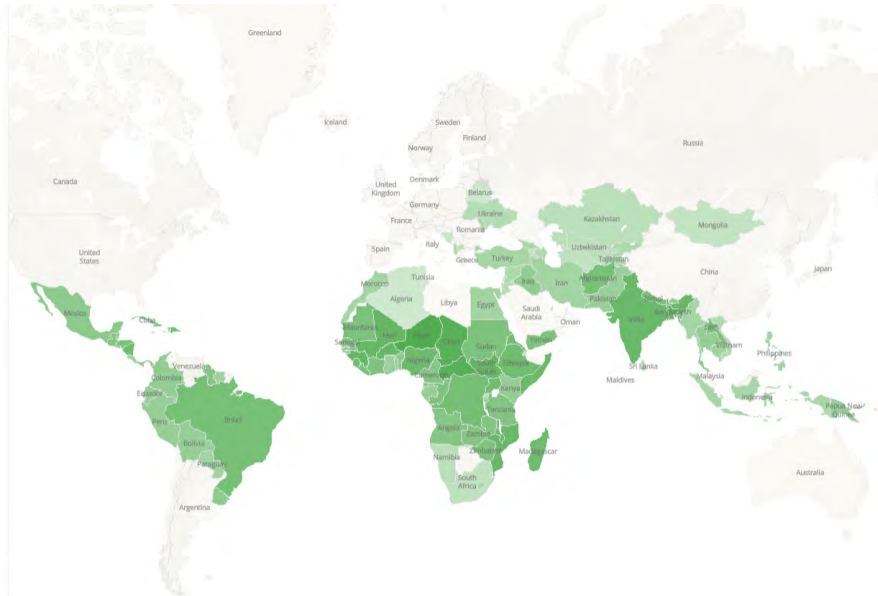
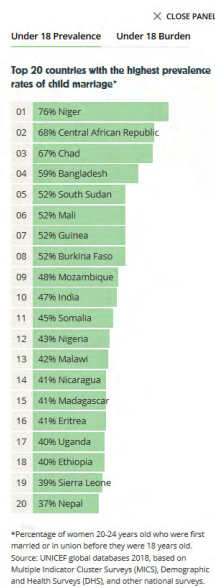
LAPSABIELUD

Õpetaja tutvustab õpilastele statistikat.

Lapsabielude statistika kaardil: <https://www.girlsnotbrides.org/where-does-it-happen/atlas/#/>

- Vajuta menüül: „Top 20 Child Marriage prevalence and burden”, mis näitab lapsabielude levimust maailmas ja toob välja 20 riiki, kus on kõige enam levinud lapsabielud.
- Milliseid järeldusi oskavad õpilased kaardil nähtu kohta teha: mis piirkonnas on lapsabielud levinud?

Joonis 1. „Top 20 Child Marriage Prevalence and Burden”. Lapsabelude statistika kaardid: <https://www.girlsnotbrides.org/WHERE-DOES-IT-HAPPEN/ATLAS/#/>.

Õpetaja näitab videot, kuidas lapsabelud mõjutavad kaheksa kestliku arengu eesmärgi saavutamist.

Lapsabelude lõpetamine mõjutab kaheksat kestliku arengu eesmärki (1.15). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=OH-jqAst2C5w>

- Õpilastel on ülesanne jälgida, mis on need eesmärgid.

Õpetaja näitab videot, mis kirjeldab, kuidas mõjutavad lapsabelud tüdrukuid.

„Why is child marriage a form of violence against girls?” (0:40). Kättesaadav aadressilt: <https://www.girlsnotbrides.org/themes/violence-against-girls/>

- Õpilaste ülesanne on märgata, kuidas lapsabelud mõjutavad tüdrukuid. Milline tagajärg on nende meelest kõige ulatuslikum ja miks?

KOKKUVÕTE:
8 min

Õpetaja näitab kokkuvõtvat videot lapsabelude leviku ja mõju kohta:

„No Time to Lose: Child Marriage” (2:37). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=iShOimvik8A>

- Õpilastel on ülesanne mõelda, miks on nende meelest oluline lapsabeludest rääkida.

ALLIKAS 1:

Foto 1. Sonita esinemas

Sonita Alizadeh – Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude¹ vastu.

„Meist igaühel on võimalus ja vahend, et maailma muuta.

Minu vahend on mikrofon, mis on sinu oma?”

Sonita

Sonita sündis 1997. aastal ja tema varajane lapsepõlv möödus Afganistanis, Herati linnas, mis oli tollal Talibani² võimu all. Esimest korda kaalus Sonita perekond teda pruudiks müüa, kui tüdruk oli vaid 10-aastane. Ta on tõdenud, et ei saanud tollal toimuvast eriti aru. Sellest lapsabielust päästis teda asjaolu, et perekond põgenes Talibani eest Iraani. Sonita elu jätkus Iraani pealinnas Teheranis, kus ta töötas koristajana ja müüs käsitööd.

Avastades kasvades endas erinevaid kunstiaandeid, hakkas Sonita 14-aastaselt eksperimenteerima räppmuusikaga. Kuigi üksinda avalik räppimine pole tüdrukutele lubatud, ei suutnud ta vaikida ning nii kirjutas Sonita oma esimese räpiloo, mis rääkis lapstööjõust. Mõne aja pärast märkas Sonita, et tüdrukud lahkuvad koolist ootamatult, sest nende perekonnad on otsustanud nad abielluma sundida. 16-aastaselt oli kord ka tema käes. Sonita lähedased teatasid, et neiu tuleb abielluda, kuna perekond vajab raha Sonita vennale naise ostmiseks.

Tarmukal neiu olid aga teistsugused unistused ja ta kirjutas räpiloo „Tütred müügiks”, mis kajastas nii ta enda kui ka paljude tema sõprade tundeid olukorras, kus neilt võetakse unistused ja perekonnad müüvad nad abikaasadeks sunniviisiliselt. Video muutus Youtube’i keskkonnas kiirelt populaarseks. Loole aitas video teha Iraani filmirežissöör Rokhsareh Ghaem Maghami, kel on Sonita elus olnud oluline roll. Nimelt maksis ta Sonita perele 2000 dollarit, et pulmad edasi lükata, aitas neiu saada viisa õpinguteks Ameerika Ühendriikides ning tegi tema elust ka dokumentaalfilmi pealkirjaga „Sonita”.

Nii Sonita räppimine lapsabielude vastu kui ka film on pälvinud laialdast tähelepanu ja aidanud kaasa aruteludele sel teemal üle maailma. Täna õpib Sonita Ameerika Ühendriikide pealinnas Washingtonis ülikoolis ja jätkab oma aktivismi koostöös Ameerika vabaühendusega Strongheart Group. Ta esineb erinevatel üritustel, jagab intervjuusid ja aitab igati kaasa, et tõmmata teemale tähelepanu, et lapsed ei peaks abielluma.

1 Lapsabieluga on tegemist juhul, kui üks või mõlemad abiellujad on nooremad kui 18 eluaastat. Enamus lapsabielusid maailmas on sunnitud abielud, kus lapselt nõusolekut ei küsita ja abiellumise korraldavad laste perekonnad. Tegu on levinud probleemiga, igal aastal sunnitakse niimoodi abielluma 12 miljonit tüdrukut, üks pea iga kahe sekundi tagant.

2 Taliban on radikaalne sunniitide islamiliikumine, mis ei austa seadusi, inimõigusi ning kehtestab vajadusel oma võimu läbi vägivald.

Kasutatud allikad:

Khaleeli, Homa. (24.10.2016). *Sonita's director: why I paid \$2,000 to stop a rapper being sold into a forced marriage*. Guardian.

Carr, Flora. (17.05.2018). *Rapping for Freedom*. Time.

Hackwill, Robert. (01.12.2015). *A marriage made in music; the extraordinary tale of Afghan rapper Sonita Alizadeh*. Euronews.

Sonita koduleht <https://www.sonita.org/>

Girls Not Brides koduleht <https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/>

Foto: State Department / Lawrence Schwartz <https://www.flickr.com/photos/iip-photo-archive/25529755213>

„Brides for sale” video: <https://www.youtube.com/watch?v=n65w1DU8c-GU>

Joonis 2. Sonita elus olulised kohad maailmas.

LAPSABIELUDE MÕJU KESTLIKE ARENGU EESMÄRKIDELE

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „Inimõigused” või valikkursus „Inimene ja õigus”, teema „Inimõigused”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• teab abieluga seonduvate tavade ja kommete tugevdavat ning toetavat mõju inimsuhetele;• mõistab sotsiaalse lähivõrgustiku tähtsust abielu toetava süsteemina. <i>On soovitatav, et eelnevalt on käsitletud järgmisi teemasid: perekond ja abielu. Abielu teema laiendamiseks soovitatav tund.</i>
TUNNI PIKKUS:	2 x 45 min <i>Alternatiivina sellele tunniplaanile võib kasutada ka sama teema ja õpitulemustega ühe tunni (45 min) materjali.</i>
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• Laul: Sonita Alizadeh „Daughters For Sale” (3:58) https://www.youtube.com/watch?v=DG-T3BVa0is• Lapsabielude statistika kaardil: https://www.girlsnotbrides.org/where-does-it-happen/atlas/#/.• Video: „Lapsabielude lõpetamine mõjutab kaheksat kestliku arengu eesmärki” (1:15) https://www.youtube.com/watch?v=OHjqASt2C5w• Video: „Why is child marriage a form of violence against girls?” (0:40) https://www.girlsnotbrides.org/themes/violence-against-girls/• Video: „No Time to Lose: Child Marriage” (2:37) https://www.youtube.com/watch?v=iSh0iMvik8A• ALLIKAS 1: Sonita Alizadeh – Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude vastu• ALLIKAS 2: Lapsabielude mõju kestliku arengu eesmärkidele• TÖÖLEHT• TAUSTMATERJAL. Abiks õpetajale

SISSEJUHATUS:

I tund
15 min

Õpetaja loeb ette Sonita tsitaadi:

- „Meist igaühel on võimetus ja vahend, et maailma muuta. Minu vahend on mikrofon, mis on sinu oma?”

Õpetaja küsimused klassiarutelu läbiviimiseks:

- Missugusele inimesele võiks see tsitaat kuuluda?
- Millises valdkonnas võiks see inimene tegutseda?
- Kas on üldse vaja midagi maailmas muuta?
- Mida sooviksid sina muuta?
- Miks on see oluline?

ÕPPIMINE:

I osa
5 min

Õpetaja paneb mängima Sonita loo „Tütred müügiks” („Daughters for Sale”). Olenevalt sissejuhatava arutelu pikkusest otsustab õpetaja, kas vaadatakse terve lugu või osa sellest.

Sonita Alizadeh „Daughters For Sale” (3:58). Kättesaadav aadressilt:

<https://www.youtube.com/watch?v=DG-T3BVa0is>

- Millised emotsioonid tekkisid seda lugu vaadates?
- Millest lugu rääkis?
- Miks see teema võiks olla oluline?

Õpetaja tutvustab õpilastele: Sonita Alizadeh on Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude vastu.

II osa
15 min

Õpetaja jagab Sonita loo õpilastele (ALLIKAS 1)

- Millisest riigist oli Sonita pärit?
- Milline elu on Sonital olnud?
- Meenuta, mis huvitas sind, kui olid 10-aastane?
- Millistele teemadele pööras Sonita oma lauludega tähelepanu?
- Milles seisneb lapstööjõu ja lapsabielude teema olulisus?
- Miks pidi Sonita abielluma?
- Millal on õpilaste meelest õige aeg abiellumiseks? Kuidas on seaduses määratud?
- Mis põhjustel sina abielluksid? (Õpetaja laseb õpilastel kõik põhjused tahvlile kirjutada, seejärel arutatakse, mida peetakse kõige olulisemaks ning kas nende põhjuste seas oli neid, miks Sonita pidi abielluma.)

LAPSABIELUD

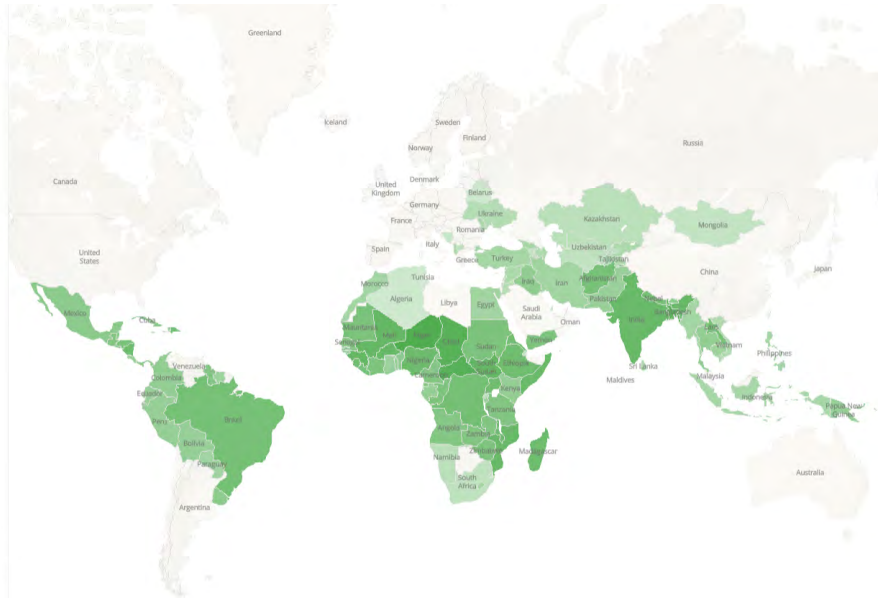
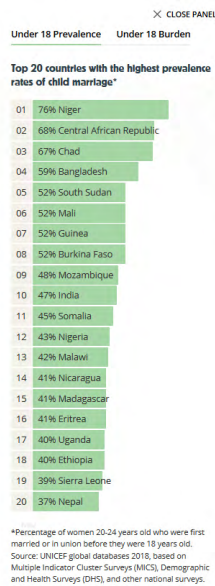
III osa
10 min

Õpetaja tutvustab õpilastele statistikat.

Lapsabielude statistika kaardil: <https://www.girlsnotbrides.org/where-does-it-happen/atlas/#/>

- Vajuta menüül: „Top 20 Child Marriage prevalence and burden”, mis näitab lapsabielude levimust maailmas ja toob välja 20 riiki, kus on kõige enam levinud lapsabielud.
- Milliseid järeldusi oskavad õpilased kaardil nähtu kohta teha: mis piirkonnas on lapsabielud levinud?

Joonis 1. „Top 20 Child Marriage Prevalence and Burden”. Lapsabelude statistika kaardil: <https://www.girlsnotbrides.org/WHERE-DOES-IT-HAPPEN/ATLAS/#/>.

III osa
10 min

Õpetaja näitab videot, kuidas lapsabelud mõjutavad kaheksa kestliku arengu eesmärgi saavutamist.

Lapsabelude lõpetamine mõjutab kaheksat kestliku arengu eesmärki (1.15). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=OH-jqAst2C5w>

- Õpilastel on ülesanne jälgida, mis on need eesmärgid.

II tund
25 min

Õpetaja jagab õpilased rühmadesse. Õpilased uurivad, milles seisneb lapsabelude mõju laiemalt.

Õpetaja jagab õpilastele ALLIKA 2 (Lapsabelude mõju kestliku arengu eesmärkidele) ja TÖÖLEHE.

- Õpilaste ülesanne on rühmades tutvuda allikaga ning oma töölehele kirja panna märksõnade abil, milles seisneb lapsabelude mõju kindla eesmärgi saavutamiseks.
- Õpilased järjestavad märksõnad vastavalt sellele, kui oluliseks nad neid peavad. Peavad oskama põhjendada.

Õpetaja kirjutab kõik kaheksa eesmärki tahvile sel ajal, kui õpilased tegelevad rühmatööga.

- Seejärel vaadatakse üle, millist eesmärki pidasid kõik rühmad kõige olulisemaks. Õpetaja märgib selle eesmärgi taha „+”.
- Õpilased põhjendavad, miks nad valisid just selle eesmärgi kõige olulisemaks.
- Õpilased toovad klassiarutelus välja nende jaoks kõige olulisemad lapsabelude mõjud.

KOKKUVÕTE:
15 min

Õpetaja näitab videot, mis kirjeldab, kuidas mõjutavad lapsabielud tüdrukuid:

„Why is child marriage a form of violence against girls?” (0:40). Kättesaadav aadressilt: <https://www.girlsnotbrides.org/themes/violence-against-girls/>

- Õpilaste ülesanne on märgata, kuidas lapsabielud mõjutavad tüdrukuid. Milline tagajärg on nende meelest kõige ulatuslikum ja miks?

Õpetaja näitab kokkuvõtvat video lapsabielude leviku ja mõju kohta:

„No Time to Lose: Child Marriage” (2:37). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=iShOIMvik8A>

- Õpilaste ülesanne on mõelda, miks on nende meelest oluline rääkida lapsabieludest. Mida oleks tähendanud see, kui Sonita oleks pidanud alaealisena abielluma?

ALLIKAS 1:

Foto 1. Sonita esinemas

Sonita Alizadeh – Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude¹ vastu.

„Meist igaühel on võimalus ja vahend, et maailma muuta.

Minu vahend on mikrofon, mis on sinu oma?”

Sonita

Sonita sündis 1997. aastal ja tema varajane lapsepõlv möödus Afganistanis, Herati linnas, mis oli tollal Talibani² võimu all. Esimest korda kaalus Sonita perekond teda pruudiks müüa, kui tüdruk oli vaid 10-aastane. Ta on tõdenud, et ei saanud tollal toimuvast eriti aru. Sellest lapsabielust päästis teda asjaolu, et perekond põgenes Talibani eest Iraani. Sonita elu jätkus Iraani pealinnas Teheranis, kus ta töötas koristajana ja müüs käsitööd.

Avastades kasvades endas erinevaid kunstiaandeid, hakkas Sonita 14-aastaselt eksperimenteerima räppmuusikaga. Kuigi üksinda avalik räppimine pole tüdrukutele lubatud, ei suutnud ta vaikida ning nii kirjutas Sonita oma esimese räpiloo, mis rääkis lapstööjõust. Mõne aja pärast märkas Sonita, et tüdrukud lahkuvad koolist ootamatult, sest nende perekonnad on otsustanud nad abielluma sundida. 16-aastaselt oli kord ka tema käes. Sonita lähedased teatasid, et neiu tuleb abielluda, kuna perekond vajab raha Sonita vennale naise ostmiseks.

Tarmukal neiu olid aga teistsugused unistused ja ta kirjutas räpiloo „Tütred müügiks”, mis kajastas nii ta enda kui ka paljude tema sõprade tundeid olukorras, kus neilt võetakse unistused ja perekonnad müüvad nad abikaasadeks sunniviisiliselt. Video muutus Youtube’i keskkonnas kiirelt populaarseks. Loole aitas video teha Iraani filmirežissöör Rokhsareh Ghaem Maghami, kel on Sonita elus olnud oluline roll. Nimelt maksis ta Sonita perele 2000 dollarit, et pulmad edasi lükata, aitas neiu saada viisa õpinguteks Ameerika Ühendriikides ning tegi tema elust ka dokumentaalfilmi pealkirjaga „Sonita”.

Nii Sonita räppimine lapsabielude vastu kui ka film on pälvinud laialdast tähelepanu ja aidanud kaasa aruteludele sel teemal üle maailma. Täna õpib Sonita Ameerika Ühendriikide pealinnas Washingtonis ülikoolis ja jätkab oma aktivismi koostöös Ameerika vabaühendusega Strongheart Group. Ta esineb erinevatel üritustel, jagab intervjuusid ja aitab igati kaasa, et tõmmata teemale tähelepanu, et lapsed ei peaks abielluma.

1 Lapsabieluga on tegemist juhul, kui üks või mõlemad abiellujad on nooremad kui 18 eluaastat. Enamus lapsabielusid maailmas on sunnitud abielud, kus lapselt nõusolekut ei küsita ja abiellumise korraldavad laste perekonnad. Tegu on levinud probleemiga, igal aastal sunnitakse niimoodi abielluma 12 miljonit tüdrukut, üks pea iga kahe sekundi tagant.

2 Taliban on radikaalne sunniitide islamiliikumine, mis ei austa seadusi, inimõigusi ning kehtestab vajadusel oma võimu läbi vägivald.

Kasutatud allikad:

Khaleeli, Homa. (24.10.2016). *Sonita's director: why I paid \$2,000 to stop a rapper being sold into a forced marriage*. Guardian.

Carr, Flora. (17.05.2018). *Rapping for Freedom*. Time.

Hackwill, Robert. (01.12.2015). *A marriage made in music; the extraordinary tale of Afghan rapper Sonita Alizadeh*. Euronews.

Sonita koduleht <https://www.sonita.org/>

Girls Not Brides koduleht <https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/>

Foto: State Department / Lawrence Schwartz <https://www.flickr.com/photos/iip-photo-archive/25529755213>

„Brides for sale” video: <https://www.youtube.com/watch?v=n65w1DU8c-GU>

Joonis 2. Sonita elus olulised kohad maailmas.

ALLIKAS 2:

Lapsega sõlmitud abielude kaotamine on äärmiselt tähtis poolte kestva arengu eesmärkide saavutamiseks.

1. eesmärk:

KAOTADA KÕIKJAL VAESUS

- Lapseeas abiellunud elavad väga tõenäoliselt vaesuses ja jäävad vaeseks.
- Vaeste perede tüdrukud abielluvad enne 18. sünnipäeva 2,5 korda tõenäolisemalt kui jõukamatest peredest pärit tüdrukud.
- Lapseeas abiellunud tüdrukud jäävad vaeseks, sest neil on väga kesine võimalus saada haridust ja pääseda tööturule.
- Tüdrukud, kellel on juurdepääs haridusele ja tööle, saavad teha plaane ja tegusid iseendale, oma perele ja oma kogukonnale jõukama tuleviku kindlustamiseks!

Lisainfo lapsega sõlmitud abielude ja vaesuse kohta: <https://www.girls-notbrides.org/themes/poverty/>

2. eesmärk:

KAOTADA NÄLJAHÄDA

- Lapseeas abiellunud ja nende lapsed kannatavad tõenäolisemalt alatoitumuse all.
- Pered, kellel napib toitu, võivad panna tütreid mehele selleks, et oleks üks suu vähem toita.
- Lapseeas abiellunud tüdrukud kannatavad varajaste ja sagedaste raseduste tõttu tõenäolisemalt alatoitumuse all.
- Alla 15-aastastele emadele sündinud lapsed surevad tõenäolisemalt enne 5. sünnipäeva, kannatavad alatoitumuse ja kasvu kängumise all.

3. eesmärk:

TERVIS JA HEAOLU

- Lapseeas abiellumine seab ohtu tüdrukute ja nende laste tervise.
- Lapspruutidele avaldatakse tugevat survet laste sünnitamiseks. Varajane rasedumine seab ohtu nende tervise: arengumaades sureb igal aastal raseduse ja sünnitusega seotud tüsistuste tõttu 70 000 teismelist tüdrukut.
- Lapseeas abiellumine võib kahjustada ka vaimset tervist, põhjustades näiteks isoleeritustunnet, depressiooni ning suitsiidseid mõtteid ja käitumist.
- Lapsega sõlmitud abielude kaotamine parandab tüdrukute tervist ja suurendab heaolu terveks eluks!

Lisainfo lapsega sõlmitud abielude ja tervise kohta: <https://www.girls-notbrides.org/themes/health/>

4. eesmärk:

KVALITEETNE HARIDUS

- Lapseeas abiellumine tähendab tavaliselt tüdruku haridustee lõppu.
- Abielu piirab tüdruku võimalusi käia koolis, omandada uusi oskusi ja neid kasutada.
- Haridusest eemalejäämine on tüdrukute jaoks riskitegur. Hariduseta tüdrukud abielluvad kolm korda tõenäoliselt enne 18-aastaseks saamist, võrreldes kesk- või kõrgharidusega tüdrukutega.
- Haridus on üks tõhusamaid vahendeid lapsega sõlmitud abielude kaotamiseks ning aitab tüdrukutel elus edu saavutada!

Lisainfo lapsega sõlmitud abielude ja hariduse kohta: <https://www.girls-notbrides.org/themes/education/>

5. eesmärk:

SOOLINE VÕRDÕIGUSLIKKUS

- Lapsega sõlmitud abielud takistavad soolise võrdõiguslikkuse saavutamist.
- Lapsega sõlmitud abielud on tingitud meeste ja naiste ebavõrdsusest ning diskrimineerivatest seisukohtadest tüdrukute väärtuse, seksuaalsuse ja ühiskondliku positsiooni suhtes.
- Lapsega sõlmitud abielude kaotamine on strateegiline vahend soolise ebavõrdsuse vastu võitlemiseks ning lastega abiellumist soodustavate diskrimineerivate tavade muutmiseks.
- Peame andma tüdrukutele õiguse ise valida, kas, millal ja kellega nad abielluvad!

8. eesmärk:

TÖÖHÕIVE JA MAJANDUSKASV

- Lapspruudid saavad vähem tõenäoliselt elada materiaalselt kindlustatud elu.
- Lapseeas abiellunud tüdrukud osalevad täiskasvanuna tõenäoliselt vähem tööturul. Kui nad hakkavad tööle, siis harilikult madalama kvalifikatsiooni ja väiksema palgaga töökohtadel.
- Tüdrukud, kellel on töökoha saamiseks vajalikud oskused ja võimalused, suudavad end ja oma peret ülal pidada ning vaesuse nõiaringist välja murda.
- Maailmapanga ja Rahvusvahelise Naisuuringute Keskuse (ICRW) andmetel lähevad lapsega sõlmitud abielude mõjud viljakusele, iibebe, sissetulekutele ja laste tervisele maailma riikidele maksma triljoneid dollareid aastas. (<https://www.girlsnotbrides.org/costs-child-marriage-world-bank-research-say/>).

10. eesmärk:

EBAVÕRDSUSE VÄHENDAMINE

- Lapsega sõlmitud abielud mõjutavad kõige haavatavamaid elanikkonnakihte.
- Lastega sõlmitakse ebaproportsionaalselt rohkem abielusid vaestes ja maapiirkondades ning see ohustab ebasoodsamas olukorras olevaid tüdrukuid, põhjustades omakorda ebavõrdsust suurendavate vaesuse rõngaste teket.
- Lapspruutidel on kodus ja kogukonnas vähe sõnaõigust ning nende täisväärtuslik osalemine ühiskonnas on ebatõenäolisem. Nad on sageli marginaliseerunud ja nendega on raske kontakti saada.
- Kedagi ei tohi jätta tähelepanuta – see tähendab, et tuleb teha tööd lapseas abiellunud ja abiellumise ohus tüdrukute leidmiseks ja aitamiseks.

16. eesmärk:

RAHUMEELSED JA KAASAVAD ÜHISKONNAD

- Kui me ei kaota lapsega sõlmitud abielusid, ei õnnestu meil teha lõppu ka laste vägivaldsele kohtlemisele.
- Lapsega sõlmitud abielu on tüdrukute vastu suunatud vägivalda vorm ja nende tähtsaimate inimõiguste rikkumine.
- Lapspruudid seisavad tihti silmitsi vägivaldaga oma partneri või tema sugulaste poolt, eriti suure vanusevahe korral.
- Vägivaldselt pealesunnitud seksuaalsuhtel ja varasel rasedusel on eluaegne mõju lapseas abiellunud tüdrukute füüsilisele ja vaimsele tervisele.
- Laste vägivaldse kohtlemise kaotamine peab käima käsikäes lapsega sõlmitud abielude kaotamisega.

Lisainfo lapsega sõlmitud abielude ja tüdrukute vägivaldse kohtlemise kohta: <https://www.girlsnotbrides.org/themes/violence-against-girls/>

Joonis 3. Tõlge: Kui me ei tee lõppu lapsega sõlmitud abieludele (#endchildmarriage), ei ole võimalik saavutada kaheksat kestliku arengu eesmärki. GIRLS NOT BRIDES – globaalne koostöö lapsega sõlmitud abielude kaotamiseks. Allikas: <https://www.girlsnotbrides.org/themes/sustainable-development-goals-sdgs/?fbclid=IwAR1rRfDO4fbaOq-V0UyzNyIFMHqQENIjN-Pu9wBqp2C8chxRerDiciEk-6Gzby>

EESMÄRK	SISU	OLULISUSE JÄRJEKORD
<p>1. Kaotada kõikjal vaesus</p>		
<p>2. Kaotada näljahäda</p>		
<p>3. Tervis ja heaolu</p>		
<p>4. Kvaliteetne haridus</p>		

EESMÄRK	SISU	OLULISUSE JÄRJEKORD
<p>5. Sooline võrdõiguslikkus</p>		
<p>8. Tööhõive ja majanduskasv</p>		
<p>10. Ebavõrdsuse vähendamine</p>		
<p>16. Rahumeelsed ja kaasavad institutsioonid</p>		

TAUSTMATERJAL:

Abiks õpetajale

- Kestliku arengu eesmärgid: <https://drive.google.com/file/d/1CRVR-6P3FumS0cdU9Jdf3D3g1dD9q6AdL/view?usp=sharing>
- Seoses muutustega on õpetajal võimalus tutvustada kestliku arengu eesmäärke.
- Ülevaatlik info, faktid ja täpsemad eesmärgid: <http://www.terveilm.ee/leht/teabekeskuse-teemad/kestliku-arengu-eesmargid/>

LAPSE ÕIGUSED – MALALA YOUSAFZAI LUGU

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE:	I kooliaste
AINETUND:	Inimeseõpetus, teema: „Meie: Mina. Mina ja tervis. Mina ja meie”, „Mina: teave ja asjad”
LÕIMING:	Eesti keel
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">oskab nimetada enda õigusi ja kohustusi. <i>Tund sobib laiendamaks teemat lapse õigustest.</i>
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">TÖÖLEHT. Malala luguALLIKAS 1. Malala Yousafzai
SISSEJUHATUS: 8 min	Õpetaja juhitud arutelu, mis on lapse õigused. Õpilased nimetavad. Õpetaja loeb ette järgmise tsitaadi: „Üks laps, üks õpetaja, üks raamat, üks pliiaats – võib muuta maailma.” <ul style="list-style-type: none">Millise lapseõigusega see võiks olla seotud?Mida see sinu meelest tähendab?Kuidas laps, õpetaja, raamat või pliiaats võiksid muuta maailma?
ÕPPIMINE: 20 min	Õpetaja tutvustab, kellelt tsitaat pärineb, näitab Malala pilti ja tema kodumaa asukohta (ALLIKAS 1). <p><i>Malala on Pakistanist pärit. Ta võitleb aktiivselt selle eest, et tüdrukud saaksid haridust. 2014. aastal pälvis ta selle eest vaid 17-aastasena Nobeli rahupreemia, ühtlasi on ta noorim Nobeli preemia laureaat.</i></p> Õpetaja loeb ette osa Malala loost ja jagab õpilastele TÖÖLEHE. Õpilased peavad kirjutama Malala loole jätku. <p><i>Malala elas ja käis koolis Mingora linnas, Pakistanis. 2008. aastal võttis üks sõjaline rühmitus vägivaldla abil linna oma kontrolli alla.</i></p> <p><i>Relvade ja vägivaldaga keelati näiteks televiisori omamine ja muusika mängimine, aga ka tüdrukutel koolikäimine. Malala oli siis 11-aastane ja ta pidi jääma koju. Kuna ta isa oli õpetaja, sai Malala jätkata hariduse omandamist kodus. Malala ei pidanud õigeks, et tüdrukud pidid salaja õppima. Malala otsustas reeglitele vastu astuda.</i></p>

ÕPPIMINE:
60 min

Õpetaja esitab pärast loo ettelugemist järgmised küsimused, mis aitavad õpilastel kuuldust aru saada.

- Mida ei lubatud inimestel kodus teha?
- Kes ei võinud kooli minna?
- Kus Malala õppis?
- Miks Malala sai kodus õppida?
- Mis Malalale ei meeldinud?
- Mida ta otsustas teha?

KOKKUVÕTE:
17 min

Õpetaja palub õpilastel oma lood ette lugeda.

Õpetaja esitab tunni lõpus küsimuse:

- Mida tahtis Malala öelda lausega: „Üks laps, üks õpetaja, üks raamat, üks pliiats – võib muuta maailma.”
- Mida muutis Malala?
- Miks ta tahtis, et tüdrukud saaksid koolis käia?
- Miks sinu meelest on oluline koolis käia?
- Mis sinu elus muutuks, kui sa ei saaks koolis käia?

Õpetaja loeb ka Malala päris loo tunni lõpus ette.

ALLIKAS 1:

Malala Yousafzai (sündinud 12. juulil 1997 Pakistanis)

*„Ma ei räägi oma lugu, justkui oleks see eriline,
ma räägin, kuna minu lugu on paljude tüdrukute lugu.”
Malala*

Malala on Pakistanist pärit noor inimõiguslane, kes võitleb aktiivselt tüdrukute ja naiste õiguse eest haridusele. 2014. aastal pälvis ta selle eest vaid 17-aastasena Nobeli rahupreemia, ühtlasi on ta noorim Nobeli preemia laureaat.

Joonis 1. Pakistan maailma-
kaardil. Allikas: Kaart: [https://
commons.wikimedia.org/w/
index.php?curid=7517858](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7517858).

Malala elas ja käis koolis Mingora linnas, Pakistanis. 2008. aastal võttis Taliban linna oma kontrolli alla. Taliban on sõjalis-poliitiline äärmusrühmitus, mis kasutab vägivalda, et valitseda erinevaid piirkondi. Täpselt nii juhtus ka Malala kodulinnaga. Relvade ja vägivallaga keelati näiteks televiisori omamine ja muusika mängimine, aga ka tüdrukutel kooliskäimine. Malala oli siis 11-aastane ja ta pidi koju jääma. Kuna ta isa oli õpetaja, sai Malala jätkata hariduse omandamist kodus, kuid see ei rahuldanud aktiivset ja kõigi tüdrukute haridust pooldavat Malalat. Nii pidas ta 2008. aasta lõpus kõne kohalikus meediaklubis, milles mõistis hukka Talibani piirangud tüdrukute haridusele. 2009. aasta kevadeks oli Taliban sulgenud piirkonnas kõik neidudekoolid ning paljud neist ka õhku lasknud. Malala alustas pseudonüümi all olukorrast blogimist uudistekanalile BBC Urdu ning esines ka televisioonis, tema peamiseks sõnumiks oli, et tüdrukud peavad saama koolis käia. Nii kasvas ka Malala tunnus, kuid nende kodukant oli jätkuvalt ohtlik ja perekond otsustas põgeneda teise linna, kus ta sai ka kooliteed jätkata.

Malala julged väljaütlemised ja blogimine ei jäänud Talibanile märkamata ning 9. oktoobril 2012 tulistas äärmusrühmituse sõdur Malalat ja veel kahte tüdrukut, kes olid just koolis eksami sooritanud ning olid nüüd bussiga koduteel. Kõik kolm jäid ellu, kuid Malala vigastused olid erakordselt rasked ja ta viidi pikale haiglaravile Inglismaale. Pakistani valitsus ja paljud islamivaimulikud mõistsid rünnaku hukka.

Malala ja ta perekond jäid Inglismaale ning koostöös paljude heade inimestega loodi Malala Fond, mille eesmärk on võidelda tüdrukute õiguse eest haridusele. Fondi kaudu toetatakse tütarlastekoolide rajamist, kohalike õpetajate ja aktivistide tööd ning panustatakse teema teadvustamisele üle ilma. Malala ise õpib Oxfordi ülikoolis, kuid kasutab iga võimalust, et anda intervjuusid, osaleda konverentsidel ja rääkida sellest, kui oluline on võrdne ligipääs haridusele. Malala on oma julgusega ka omajagu saavutanud, nii on Pakistani riik loonud eraldi fondi, et tüdrukud saaksid nende riigis haridust ning temast on tehtud mitu filmi ja kirjutatud raamatuid, mis on samuti paljusid inspireerinud oma kodukohas aktiivne olema ja inimõiguste eest seisma.

Kasutatud allikad:

Yousafzai, Malala; Lambi, Christina. (2015). Ma olen Malala. Kirjastus Sinisukk

Kristof, Nicholas (26.09.2015). Malala Yousafzai's Fight Continues. New York Times

Malala fondi koduleht <https://www.malala.org/malalas-story>

Encyclopædia Britannica <https://www.britannica.com/biography/Malala-Yousafzai>

Nobeli preemiate koduleht <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2014/yousafzai/facts/>

Mõisted ja seletused

Nobeli rahupreemia – Maailmarahu edendamise eest antav preemia

Pakistan – Riik Aasias

Malala – Noorim Nobeli preemia laureaat

Malala Fond – Seisab tüdrukute õiguse eest haridust saada

Oxfordi ülikool – Maailma vanimaid ülikoole

LAPSE ÕIGUSED – MALALA YOUSAFZAI LUGU

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE:	II kooliaste
AINETUND:	Ühiskonnaõpetus
LÕIMING:	III kooliastme inimeseõpetus, teema „Inimese elukaar ja murdeea koht selles”
ÕPITULEMUSED:	<ul style="list-style-type: none">• Õpilane tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu. <i>Eelnevalt on käsitletud inimõiguste ja lapse õiguste teemat.</i>
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• TÖÖLEHT. Ühenda õige mõiste ja seletus• ALLIKAS 1. Malala Yousafzai• Abiks õpetajale
SISSEJUHATUS: 6 min	<p>Õpetaja esitab küsimused:</p> <ul style="list-style-type: none">• Miks on inimõigused ja lapse õigused olulised?• Milliseid inimõigused ja lapse õigusi oskad nimetada? <p>Õpetaja loeb ette tsitaadi „Ma ei räägi oma lugu, justkui oleks see eriline, ma räägin, kuna minu lugu on paljude tüdrukute lugu” ja palub mõelda õpilastel järgmistele küsimustele:</p> <ul style="list-style-type: none">• Mida sellega soovitakse öelda?• Kes selle võis öelda?• Miks ta seda ütles? <p>Õpetaja selgitab, et tund räägib Malalast ja lapse õigusest haridusele.</p>
ÕPPIMINE: I osa 12 min	<p>Õpetaja jagab kätte TÖÖLEHE mõistete kohta.</p> <ul style="list-style-type: none">• Iseseisev töö. Õpilased proovivad ühendada mõisted õigete selgitustega.• Paaritöö. Kui õpilased on iseseisvalt lõpetanud, siis kontrollivad nad paarilisega, kas nende vastused kattuvad. <p>Õpetajaga koos vaadatakse mõisted üle ning vajadusel selgitab õpetaja õpilastele nende tähendust.</p>

II osa
12 min

Õpetaja jagab õpilastele Malala loo (ALLIKAS 1).

Õpetaja kirjutab tahvile küsimused, mida õpilased lugedes jälgivad:

- Kes on Malala?
- Kui vana oli Malala temaga juhtunud õnnetuse ajal?
- Mis juhtus Malalaga?
- Kuidas sina iseloomustaksid Malalat?
- Kuidas väljendub Malala vaprus sinu meelest?
- Mille eest võitleb Malala? Miks see on oluline?

KOKKUVÕTE:
10 min

Õpetaja juhhib arutelu klassis järgnevate küsimuste abil.

Kui on rohkem aega, siis on võimalus moodustada grupid, kus õpilased panevad ühiselt kirja.

- Nimeta põhjused, miks lapsed soovivad koolis käia?
- Miks soovid sina kõige enam koolis käia?
- Miks on oluline koolis käia?

Õpetaja palub õpilastel lõpetada lause:

Koolis käimine annab mulle ...

Õpetajal on võimalus jätkutegevusena tutvuda Malala lühikese eluloo-
ga „Malala Yousafzai, Activist | Biography” (3:17). Kättesaadav aadressil
<https://www.youtube.com/watch?v=6by9NEHT9GM>

TÖÖLEHT:

Ühenda õige mõiste ja seletus

1. Nobeli rahupreemia	A. Maailma vanimaid ülikoole
2. Inimõiguslane	B. Maailmarahu edendamise eest antav preemia
3. Pakistan	C. Inimene, kes korduvalt rikub inimõigusi
4. Taliban	D. Noorim Nobeli preemia laureaat
5. Inimõigus	E. Maailma üks uuemaid ülikoole
6. Malala	F. Riik Lõuna-Euroopas
7. Malala Fond	G. Inimene, kes kaitseb ja edendab inimõigusi
8. Oxfordi ülikool	H. Õigus, mis kuulub igale inimesele maailmas
	I. Õigus, mis kuulub ainult kindla riigi kodanikule
	J. Seisab tüdrukute õiguse eest haridust saada
	K. Rühmitus, mis kasutab võimu saamiseks vägivalda
	L. Riik Aasias

ALLIKAS 1:

Malala Yousafzai (sündinud 12. juulil 1997 Pakistanis)

*„Ma ei räägi oma lugu, justkui oleks see eriline,
ma räägin, kuna minu lugu on paljude tüdrukute lugu.”
Malala*

Malala on Pakistanist pärit noor inimõiguslane, kes võitleb aktiivselt tüdrukute ja naiste õiguse eest haridusele. 2014. aastal pälvis ta selle eest vaid 17-aastasena Nobeli rahupreemia, ühtlasi on ta noorim Nobeli preemia laureaat.

Joonis 1. Pakistan maailma-
kaardil. Allikas: Kaart: [https://
commons.wikimedia.org/w/
index.php?curid=7517858](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7517858).

Malala elas ja käis koolis Mingora linnas, Pakistanis. 2008. aastal võttis Taliban linna oma kontrolli alla. Taliban on sõjalis-poliitiline äärmusrühmitus, mis kasutab vägivalda, et valitseda erinevaid piirkondi. Täpselt nii juhtus ka Malala kodulinnaga. Relvade ja vägivaldaga keelati näiteks televiisori omamine ja muusika mängimine, aga ka tüdrukutel kooliskäimine. Malala oli siis 11-aastane ja ta pidi koju jääma. Kuna ta isa oli õpetaja, sai Malala jätkata hariduse omandamist kodus, kuid see ei rahuldanud aktiivset ja kõigi tüdrukute haridust pooldavat Malalat. Nii pidas ta 2008. aasta lõpus kõne kohalikus meediaklubis, milles mõistis hukka Talibani piirangud tüdrukute haridusele. 2009. aasta kevadeks oli Taliban sulgenud piirkonnas kõik neidudekoolid ning paljud neist ka õhku lasknud. Malala alustas pseudonüümi all olukorrast blogimist uudistekanalile BBC Urdu ning esines ka televisioonis, tema peamiseks sõnumiks oli, et tüdrukud peavad saama koolis käia. Nii kasvas ka Malala tunnus, kuid nende kodukant oli jätkuvalt ohtlik ja perekond otsustas põgeneda teise linna, kus ta sai ka kooliteed jätkata.

Malala julged väljaütlemised ja blogimine ei jäänud Talibanile märkamata ning 9. oktoobril 2012 tulistas äärmusrühmituse sõdur Malalat ja veel kahte tüdrukut, kes olid just koolis eksami sooritanud ning olid nüüd bussiga koduteel. Kõik kolm jäid ellu, kuid Malala vigastused olid erakordselt rasked ja ta viidi pikale haiglaravile Inglismaale. Pakistani valitsus ja paljud islamivaimulikud mõistsid rünnaku hukka.

Malala ja ta perekond jäid Inglismaale ning koostöös paljude heade inimestega loodi Malala Fond, mille eesmärk on võidelda tüdrukute õiguse eest haridusele. Fondi kaudu toetatakse tütarlastekoolide rajamist, kohalike õpetajate ja aktivistide tööd ning panustatakse teema teadvustamisele üle ilma. Malala ise õpib Oxfordi ülikoolis, kuid kasutab iga võimalust, et anda intervjuusid, osaleda konverentsidel ja rääkida sellest, kui oluline on võrdne ligipääs haridusele. Malala on oma julgusega ka omajagu saavutanud, nii on Pakistani riik loonud eraldi fondi, et tüdrukud saaksid nende riigis haridust ning temast on tehtud mitu filmi ja kirjutatud raamatuid, mis on samuti paljusid inspireerinud oma kodukohas aktiivne olema ja inimõiguste eest seisma.

Kasutatud allikad:

Yousafzai, Malala; Lambi, Christina. (2015). Ma olen Malala. Kirjastus Sinisukk

Kristof, Nicholas (26.09.2015). Malala Yousafzai's Fight Continues. New York Times

Malala fondi koduleht <https://www.malala.org/malalas-story>

Encyclopædia Britannica <https://www.britannica.com/biography/Malala-Yousafzai>

Nobeli preemiate koduleht <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2014/yousafzai/facts/>

ABIKS ÕPETAJALE:

Mõisted ja seletused

Nobeli rahupreemia – Maailmarahu edendamise eest antav preemia

Inimõiguslane – Inimene, kes kaitseb ja edendab inimõigusi

Pakistan – Riik, mis asub Aasias

Taliban – Rühmitus, mis kasutab valitsemiseks vägivalda

Inimõigus – Õigus, mis kuulub igale inimesele maailmas

Malala – Noorim Nobeli preemia laureaat

Malala Fond – Seisab tüdrukute õiguse eest haridust saada

Oxfordi ülikool – Maailma vanimaid ülikoole

NAISTE ÜMBERLÕIKAMINE – EDNA ADAN ISMAIL

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teemablokk „Inimõigused”
LÕIMING:	Valikkursus „Inimene ja õigus”, teemablokk „Inimõigused”; inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• on omandanud õiguskäitumise seisukohast olulisi kriitilise mõtlemise ja analüüsi oskusi;• oskab selgitada inimõiguste mõiste tähendust ning seda, miks on inimõigusi vaja kaitsta.
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1.• ALLIKAS 2• ALLIKAS 3• ALLIKAS 4• ALLIKAS 5. Edna Adna Ismail• Vajalik arvuti ja interneti kasutamise võimalus või printdib õpetaja allikad igale õpilasele välja.
SISSEJUHATUS: 5 min	Minu definitsioon <ul style="list-style-type: none">• Iga õpilane kirjutab oma definitsiooni mõistele „inimõigused”. <p>Õpetaja palub 3–5 õpilasel oma definitsiooni ette lugeda.</p>

ÕPPIMINE:
25 min

Rühmatöö (4–5-liikmelised rühmad)

Õpilased jagavad omavahel tööülesanded ning seejärel vastavad lubatud allikaid (1, 2, 3, 4 ja 5) kasutades järgmistele küsimustele:

- Milliste inimõiguste põhimõtetega on naiste ümberlõikamise praktika vastuolus? Tooge konkreetsed näited.
- Millistes riikides on FGM¹ levinud? Nimetage 5–6 riiki.
- Kas võib väita, et tegemist on vaid ühe konkreetse piirkonna probleemiga? Selgitage!
- Milliseid tagajärgi selline naiste õiguste rikkumine endaga kaasa toob? Tooge 2–3 konkreetset näidet (nimetage tagajärgi naistele aga ka ühiskonnale laiemalt).
- Edna Adan Ismail on pühendanud oma elu naiste õiguste eest seismisele, sh võitleb naiste ümberlõikamise vastu. Uurige lisaks ja nimetage veel tuntud naisi, kes naiste ümberlõikamise vastu võitlevad.
- Tooge 2–3 näidet, mil viisil ja milliste vahenditega on võimalik naiste ümberlõikamise vastu võidelda?

KOKKUVÕTE:
15 min

Küsimustele vastamine ja arutelu.

- Iga rühm vastab vähemalt ühele küsimusele ning teised rühmad vajadusel täiendavad jooksvalt.

1 FGM – ingl k *female genital mutilation* – naiste suguorganite ümberlõikamine.

- ALLIKAS 1:** https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/naiste_suguelundite_moonutamine.pdf
- ALLIKAS 2:** UNICEFi FGM-statistika <https://www.unfpa.org/data/dashboard/fgm>
- ALLIKAS 3:** <https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/02/fgm-happened-to-me-in-white-midwest-america>
- ALLIKAS 4:** Inimõigused <https://www.eesti.ee/et/eesti-vabariik/inimõigused/inimõigused/>

ALLIKAS 5:

Foto 1. Edna Adan Ismail (keskel). Allikas: [https://en.wikipedia.org/wiki/Edna_Adan_Ismail#/media/File:Edna_Adan_Ismail_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Edna_Adan_Ismail#/media/File:Edna_Adan_Ismail_(cropped).jpg)

Joonis 1. Kaart Edna Adan Ismaili jaoks olulistest kohtadest.

Edna Adan Ismail (sünd 1937)

Edna Adan Ismail on ohutu sünnituse eest seisja ja naiste suguelundite ümberlõikamise vastane aktivist. Uskudes, et selle kõige aluseks on sooline võrdõiguslikkus ja eelkõige naiste haridus, võitleb ta naiste õiguste eest üleüldiselt.

Edna sündis 1937. aastal ja kasvas üles Somaalias, kus tol ajal ei olnud tüdrukutekoole. Kuid tema isa, prominentne edumeelsete vaadetega arst, palkas kohalikele poistele eraõpetaja ja Edna õppis koos nendega.

Olles teadlik oma privilegeeritud lapsepõlvest, pidas Edna väga oluliseks seda positsiooni kasutada oma riigi ja inimeste hüvanguks. Sellest tulevalt oli ta Somaalias esimene naine mitmel alal – esimene koolitatud medõde ja ämmaemand kogu Somaalimaal, esimene naine, kes sai juhi-lood ja oli tervisesektoris juhtival kohal. Ta on olnud Somaalimaa perede heaolu ja sotsiaalse arengu minister ning hiljem ka välisminister.

Edna ise tegi 8-aastaselt läbi suguelundite ümberlõikamise. Selle korraldasid tema ema ja vanaema, kui isa oli reisil. Isa ümberlõikamist heaks ei kiitnud, mis andis Ednale selge märgi, et temaga toimunu oli vale.

Edna seadis õppehaiglas õppimise ja töötamise eelduseks nõusoleku töötada naiste suguelundite ümberlõikamise vastu. Neid koolitatakse harima kogukonda ümberlõikamise kahjulikkusest ja lükkama ümber selleteemalisi müüte. Edna on öelnud, et valdavalt usutakse, et seda nõuab religioon, kuid tegelikult islam ega kristlus seda ei nõua, tegemist on puhtalt kultuurilise praktikaga. Aitab ka selgitamine, mida ümberlõikamine endast kujutab ja mis juhtub, kui seda tehakse.

Edna on viimastel aastatel keskendunud kogukonna rollile üldiselt. Ta on hakanud nõudma, et ümberlõikamise otsuse tegemises osaleksid ka isad, mitte ainult emad.

Lisaks haiglas ja ülikoolis tehtavale tööle on Edna loonud e-õppe kursuse, et koolitada ämmaemandaid ümberlõikamise vastu töötama. Ämmaemandid on kõige teadlikumad sellest praktikast, selle rasketest tagajärgedest ja kogukondlikust dünaamikast ning oma positsiooni tõttu teavad nad, millal ja kus ümberlõikamine toimub.

Kasutatud allikad:

Dowds, Talitha. *Eliminating FGM One Midwife at a Time*. <https://www.unfpa.org/news/eliminating-fgm-one-midwife-time>.

Fricker, Natasha. *Biography: Edna Adan Ismail – Midwife, Activist*. The Heroine Collective, <http://www.theheroinecollective.com/edna-adan-is-mail/>.

Zerzan, Rebecca. *Four Women's Rights Activists You Need to Know*. <https://www.unfpa.org/news/4activists>.

NAISTE VALIMISÕIGUS – SAROJINI NAIDU JA SOPHIA DULEEP SINGH

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Lähiajaloo III kursus „20. sajandi arengu põhjooned: Eesti ja maailm”, teema „Eluolu ja kultuur – naiste emantsipatsioon”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „Valimised”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• analüüsib kultuuride arengu põhjooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;• omab ülevaadet naiste valimisõiguse laienemisest maailmas ning sellega seotud võitlusest;• oskab nimetada naiste valimisõiguse eest võidelnud naisõiguslasi.
TUNNI PIKKUS:	2 x 45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1. Sarojini Naidu• ALLIKAS 2. Sophia Duleep Singh• ALLIKAS 3. Riikide nimekiri
SISSEJUHATUS: 5 min	Meenutame ühiskonnaõpetuses õpitut: <ul style="list-style-type: none">• Nimetage Eestis toimuvaid valimisi.• Kellel on õigus valida? Millised piirangud tänapäeval valimistel kehtivad?• Nimetage eelnevalt ajaloos esinenud piiranguid. Tooge konkreetseid näiteid.• Kas piirangud on olnud pigem universaalsed või erinenud riikide lõikes olulisel määral?
ÕPPIMINE: 60 min	Rühmatöö (3–4-liikmelised rühmad). (40 min) I ÜLESANNE <ul style="list-style-type: none">• Lugege läbi ALLIKAD 1 ja 2 (isikukaardid India naisõiguslastest – Sarojini Naidust ja Sophia Duleep Singhist). Rühma ülesanne on luua juurde 2 allikat (isikukaarti) kahest naisõiguslasest, kes võitlesid naiste valimisõiguse eest. Seejuures üks naine peab olema Eesti päritolu, teise valivad rühmaliikmed ise. Kahe naise kohta tuleb ALLIKATE 1 ja 2 eeskujul luua tutvustavad ülevaadet ning jagada neid õpetaja valitud keskkonnas klassikaaslaste ja õpetajaga (nt Google Docsis, Moodles vms keskkonnas).• Lisaks on soovitatav kõikidest isikukaartidest koostada koolis väljapanek ning siduda see mõne tähtpäeva või sündmusega – nt valimised, rahvusvaheline inimõiguste päev, naistepäev vms.

II ÜLESANNE

Vastake küsimustele:

- Mille poolest need neli naist erinevad, mille poolest sarnanevad?
- Kelle tegevust neist peate kõige edukamaks? Selgitage, miks.

Individuaalne töö (20 min)

Igale õpilasele määratakse üks riik, mille kohta ta peab lähemalt uurima ning kirjutama lühiülevaate võitlusest naiste valimisõiguse eest (ALLIKAS 3).

Küsimused, millest võimalusel lähtuda ülevaatliku teksti koostamisel:

- Mis aastast saavad antud riigis naised valimistel osaleda? Milliste sündmuste tagajärjel naised valimisõiguse said?
- Kas valimisõigus laienes kõigile täisealistele naistele? Kui ei siis, milliseid lisapiiranguid oli/on?
- Kui suur on antud riigis tänapäeval naiste osakaal parlamendis? Kas riigis on võetud kasutusele mingeid meetmeid, et naiste esindatust poliitikas suurendada?

KOKKUVÕTE:
25 min

Ajajoone koostamine

- Õpilased rivistavad end klassis vastavalt naiste valimisõiguse saavutamise aastale n-õ elavaks ajateljeks. Seejärel kantakse ette naiste valimisõiguse kronoloogiline ülevaade (iga õpilane teeb kokkuvõtte enda uuritud riigi kohta). Lisaks kantakse ette rühmatööna koostatud naisõiguslaste lühielulood iga vastava riigi juures (Nt kui mõni rühm koostas Susan B. Anthony isikukaardi, kantakse see ette Ameerika Ühendriikide ülevaate järel, Marta Lepast pärast Eesti kohta käivat ülevaadet jne).

ALLIKAS 1:

Foto 1. Allikas: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sarojini_Naidu.jpg

Joonis 1. Kaart Indiast.

Sarojini Naidu (1879–1949)

Luuletaja („India ööbik“), poliitiline aktivist ja feminist

Sarojini Naidu sündis 1879. aastal Hyderabadis, Indias. Tema isa oli kohaliku kolledži juht. Naidu ise lõpetas London King's College'i ja Cambridge'i ülikooli. Ta abiellus 19-aastaselt teisest kastist mehega, mis tol ajal oli Indias väga haruldane, ja neil oli viis last.

Naidu liitus India vabadusvõitlusega 1905. aastal, osaledes mitmes olulisel kampaanias Mahatma Gandhi, Jawaharlal Nehru ja Rabindranath Tagore kõrval.

Naidu jaoks olid naiste õigused tihedalt seotud India iseseisvuspüüdlustega. Tema jaoks sai India rahvas olla tõeliselt elujõuline üksnes siis, kui India naistel on meestega võrdsed õigused.

1917. aastal asutas ta koos Annie Besantiga Naiste India Ühingu. Organisatsiooni eesmärk oli võidelda naiste valimisõiguse ja esindatuse eest. Naidu teeneks võib pidada naiste võrdset valimisõigust Indias. Ta külastas Londonit, et veenda Briti võime andma naistele valimisõigust. Ta töötas selle nimel, et nii Rahvuskongressi kui iseseisvusliikumisse üldiselt kaasataks rohkem naisi, ning võttis India Rahvuskongressilt lubaduse, et nende võimule saades antakse naistele valimisõigus. See sai teoks 1947. aastal ning on tõesti siiani India iseseisvuse üks alustalasid.

Aastatel 1915–1918 reisis Naidu mööda Indiat, pidades loenguid naiste õigustest, heaolust ja rahvuslusest. 1918. aastal asutas ta koos teiste India feministidega ajakirja Stri Dharma, mis vahendas maailma uudiseid feministlikust vaatenurgast.

Sarojini Naidu sünniaastapäev, 16. veebruar on India naistepäev.

ALLIKAS 2:

Sophia Duleep Singh (1876–1948)

Foto 2. Allikas: <http://www.pinspired.com/wp-content/uploads/2018/03/Sophie-3.jpg>

Sophia Duleep Singh oli pagendatud India printsia tütar ja kuninganna Victoria ristitütar, Suurbritannia prominentsemaid sufražette. Oma tausta tõttu oli ta äärmiselt privilegeeritud. Lisaks sellele, et ta oli rikas, oli ta ka aristokraat ja kuninglikku päritolu, mistõttu politsei kohtles teda austusega, mida teised, tööliklassist pärit naised tunda ei saanud. Oma päritolu tõttu oli Singhil ka hääli, mis puudus teistel india päritolu naistel, kes sufražettide liikumisest osa võtsid ja keda mingil määral kasutati sufražettide kampaania mainekujundusena, et näidata liikumise mitmekesisust.

Singh osales naiste Maksude Vastupanu Liiga tegevuses. Selle liikmed keeldusid maksust makse, väites, et kui nad ei saa hääletada, siis ei peaks nad ka makse maksma – naistel puudus valmisõigus, samas oli neil riigi ees kohustus makse tasuda. Kuna Sophia oli rikas, sai ta endale lubada maksude mittemaksmist. Mitmel korral käisid tema juures kohutäiturid, arestides tema vara ning müües seda oksjonil maksuvõlgade katteks. Liiga liikmed ostsid aga tema vara iga kord oksjonitel tagasi (tema enda raha eest).

Singh juhtis üht Briti sufražettide suurimat meeleavaldust 1910. aastal, nn Musta reede meeleavaldust, koos Emmeline Pankhursti ja teiste sufražettidega. Ka Sophia vanem õde, Catherine, oli sufražettidega seotud, kuid osales rahumeelsetel kampaaniatel ja Saksamaal elades ei olnud nii aktiivne kui Sophia.

ALLIKAS 3:

Riikide nimekiri

Bangladesh
India
Jaapan
Saudi Araabia
Ameerika Ühendriigid
Kanada
Austraalia
Uus Meremaa
Austria
Belgia
Hispaania
Holland
Itaalia
Norra
Portugal
Prantsusmaa
Rootsi
Soome
Suurbritannia
Šveits
Taani
Tšehhi
Türgi
Venemaa
Eesti
Leedu
Läti
Libeeria
Kreeka
Island
Hiina
Egiptus
Brasillia
Afganistan
Argentina
Mehhiko

OHUTU SÜNNITUS – EDNA ADAN ISMAIL

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus“
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teemablokk „Inimõigused“ või valikkursus „Inimene ja õigus“, teemablokk „Inimõigused“
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• teab tegureid, mis mõjutavad inimese reproduktiivtervist, ja tõhusaid meetodeid raseduse plaanimiseks;• analüüsib plaanimata rasedusega kaasnevaid valikuid ning neid mõjutavaid tegureid.
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• Lee Karen Stow film „42“ (4:40). Kättesaadav aadressil https://www.maailmakool.ee/wp-content/uploads/2018/01/42.mp4• ALLIKAS 1. Edna Adan Ismail• ALLIKAS 2. Foto• ALLIKAS 3. Kaart• TAUSTMATERJAL. Abiks õpetajale
SISSEJUHATUS: 5 min	Õpetaja ja õpilased tuletavad ühise aruteluga meelde, mis on inimõigused. <ul style="list-style-type: none">• Õpilased nimetavad inimõigusi.• Õpetaja nimetab veel viimasena õiguse tervisele. <p>Õigus tervisele tähendab, et riik peab tegema kõikvõimaliku, et kehtestada tõhus tervishoiusüsteem.</p> Õpetaja tutvustab tunni teemat: „Ohutu sünnitus“ <ul style="list-style-type: none">• Mida see tähendab õpilaste jaoks?

ÕPPIMINE:

I osa
10 min

Õpetaja näitab Lee Karen Stow filmi „42” (4:40). Kättesaadav aadressil:
<https://www.maailmakool.ee/wp-content/uploads/2018/01/42.mp4>

Küsimused klassile:

- Miks oli selle filmi pealkiri „42”?
- Sõnasta filmi põhiprobleem.
- Milline on läänes elava naise oodatav eluiga?
- Miks on sinu meelest Sierra Leone ja lääne ühiskonna naise oodatava eluea vahe nii suur?

II osa
17 min

Õpetaja jagab õpilastele ALLIKAD 1, 2 ja 3.

- Õpilased tutvuvad tekstiga.
- Ühiselt arutatakse läbi, kellest see lugu rääkis. Milles seisneb Edna Adan Ismaili olulisus Somaalia naiste jaoks?
- Igal õpilane paneb kirja väikesele paberile probleemi või küsimuse, mis tekkis Edna lugu lugedes. (Küsimuse vastus ei pea tulenema tekstist, vaid tekst on aluseks sellele, mida veel lisaks teada soovitakse saada.)
- Õpilased võtavad kaasa oma küsimuse ja hakkavad paaris üksteisega vestlema. Üks paariline esitab küsimuse ning üheskoos proovitakse leida sellele vastus või arutada probleemi põhjuste üle. Iga paar saab vestlemiseks aega 2–3 min. Seejärel vahetavad paarilised oma küsimused ning liiguvad edasi järgmise inimese juurde, kellega korratatakse ülesannet. Vastavalt sellele, kui palju on õpetaja planeerinud arutamiseks aega, on ka vestluspartnereid.

Pärast vestlusi palub õpetaja tõstatanutest välja tuua 4–5 huvitavamat küsimust.

KOKKUVÕTE:
18 min

Õpetaja juhitud arutelu: „Mida tehakse Eestis ohutu sünnitamise tagamiseks?” Õpetaja võib abimaterjalina kasutada Haigekassa artiklit sünnitus-ja lastearstiabi statistikaga (TAUSTMATERJAL).

Millised on õpilaste teadmised:

- Kes on ämmaemand? Miks on oluline ämmaemandate töö? (Miks on oluline Edna töö selles vallas?)
- Rasedusaegne jälgimine.
- Sünnitamine haiglates.
- Kodusünnitus.
- Mis võiksid olla haigla- ja kodusünnituse plussid ja miinused?

Õpetaja moodustab õpilastest 4–6-liikmelised grupid, kus õpilase peavad sõnastama kokkuvõtva idee, miks on oluline rääkida inimeste õigusest kättesaadavale:

- tervishoiusteemile ja/või
- naiste tervisest ja/või
- ohutust sünnitusest.

ALLIKAS 1:

Edna Adan Ismail (sünd 1937)

Edna Adan Ismail on ohutu sünnituse eest seisja ja naiste suguelundite ümberlõikamise vastane aktivist. Uskudes, et selle kõige aluseks on sooline võrdõiguslikkus ja eelkõige naiste haridus, võitleb ta naiste õiguste eest üleüldiselt. Võib öelda, et selleks julgustas teda isa, kes õpetas varakult teda seisma enda ja teiste tüdrukute õiguste eest.

Edna sündis 1937. aastal ja kasvas üles Somaalimaal, kus sellel ajal ei olnud tüdrukutekooli. Kuid tema isa, prominentne edumeelsete vaa-detega arst palkas kohalikele poistele eraõpetaja ja Edna õppis koos nendega. Hiljem läks ta kooli naaberregiooni, hilisemasse iseseisvasse riiki Djiboutisse.

Olles teadlik oma privileeeritud lapsepõlvest, pidas Edna väga oluliseks seda positsiooni kasutada oma riigi ja inimeste hüvanguks. Sellest tulenevalt oli ta Somaalias esimene naine mitmel alal – esimene koolitatud medõde ja ämmaemand kogu Somaalias, esimene naine, kes sai juhiloa ja esimene naine, kes oli tervisesektoris juhtival kohal. Ta on olnud Somaalia perede heaolu ja sotsiaalse arengu minister ning hiljem ka välisminister.

Ohutu sünnituse eest seisja

1960ndatel, kui ta naasis Suurbritanniast medõde ja ämmaemandana, pidi Edna võitlema ligi kaks aastat, et talle makstaks haiglas töötamise eest. Tol ajal ei võetud naisi haiglatesse ja üleüldse avalikku sektorisse tööle.

Aastatel 1965–1997 töötas Edna Maailma Terviseorganisatsioonis, koolitades välja teisi medõdesid ja ämmaemandaid ning töötas naiste suguelundite ümberlõikamise keelustamise nimel.

Tervishoiutöötajana nägi Edna, kuidas sooline ebavõrdsus võib tappa. Somaalias oli maailma kõrgeim sünnitusel suremise protsent, mis näitab, et naiste tervise vajadusi ei peetud oluliseks. Et sellega võidelda, asutas ta oma raha ja toetajate abiga 2002. aastal Somaalias Hargeisas omanimelise sünnitus- ja õppehaigla. Asutamise hetkel oli see Somaalia esimene sünnitushaigla. Sealsetid töötajaid koolitatakse mitte ainult naiste tervise teemadel, vaid ka nende õiguste eest seisma.

2010. aastal asutas Edna meditsiiniülikooli, kus tänaseks on õppinud ligi 1000 üliõpilast.

ALLIKAS 2:

Foto

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Edna_Adan_Ismail_with_graduate_nurses.jpg#/media/File:Edna_Adan_Ismail_with_graduate_nurses.jpg

ALLIKAS 3:

Kaart Edna Adan Ismaili jaoks olulistest kohtadest

TAUSTMATERJAL:

Abiks õpetajale

Kai Tennisberg (23.08.2018). *Eesti on maailma tublimate seas oma sünnitus-ja lastearstiabi keskuste välja arendamisega.* Kättesaadav aadressil: <https://www.haigekassa.ee/blogi/eesti-maailma-tubli-mate-seas-oma-sunnitus-ja-lastearstiabi-keskuste-valja-arendamisega>.

RAHVASTIK JA MAJANDUS – MALALA YOUSAFZAI

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Geograafia I kursus, teema „Rahvastik ja majandus”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse II kursus, teema „Riik ja majandus”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• analüüsib rahvaarvu muutumist maailmas ja etteantud regioonis ning seostab seda üldise arengutasemega;• analüüsib rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi rahvastiku soolis-vanuselist struktuuri ning selle mõju majanduse arengule.
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1. Malala Yousafzai• ALLIKAS 2. Kaart• TAUSTMATERJAL. Abiks õpetajale
SISSEJUHATUS: 10 min	Paaris- või rühmatöö. Õpilased tutvuvad etteantud allikatega ning otsivad iseseisvalt lisateavet, et vastata järgmistele küsimustele: <ul style="list-style-type: none">• Kust on Malala pärit? Millised on tema koduriigi naaberrigid?• Mis on Taliban ning millistes riikides tegutseb?
ÕPPIMINE: 20 min	Paaris- või rühmatöö. <ul style="list-style-type: none">• Millistes maailma riikides on tüdrukutel hariduse kättesaadavus piiratud? Tooge 3 näidet.• Vastake Pakistani või ühe eelnevas küsimuses väljatoodud riigi näitel. Kirjeldage lühidalt selle riigi demograafilist olukorda – rahvaarvu ja struktuuri (soolis-vanuseline koosseis) ning tööhõive struktuuri (peamised elatusalad).• Milline on riigi majanduslik olukord? Tooge kaks näidet tagajärgedest riigi majandusele, kui tüdrukutel on hariduse kättesaadavus piiratud.
KOKKUVÕTE: 15 min	Suuline vastamine ja arutelu. Arutatakse läbi kõik riigid, mida õpilased paaris- või rühmatöös omal valikul (või õpetaja ettepanekul) lähemalt uurisid. <ul style="list-style-type: none">• Kas riikide demograafia või majandusliku olukorra osas tuli välja olulisi sarnasusi või erinevusi?

ALLIKAS 1:

Malala Yousafzai (sündinud 12. juulil 1997 Pakistanis)

„Ma ei räägi oma lugu, justkui oleks see eriline, ma räägin, kuna minu lugu on paljude tüdrukute lugu.“
Malala

Malala on Pakistanist pärit noor inimõiguslane, kes võitleb aktiivselt tüdrukute ja naiste õiguse eest haridusele. 2014. aastal pälvis ta selle eest vaid 17-aastasena Nobeli rahupremia, ühtlasi on ta noorim Nobeli preemia laureaat.

Malala elas ja käis koolis Mingora linnas, Pakistanis. 2008. aastal võttis Taliban linna oma kontrolli alla. Taliban on sõjalis-poliitiline äärmusrühmitus, mis kasutab vägivalda, et valitseda erinevaid piirkondi. Täpselt nii juhtus ka Malala kodulinnaga. Relvade ja vägivallaga keelati näiteks televiisori omamine ja muusika mängimine, aga ka tüdrukutel kooliskäimine. Malala oli siis 11-aastane ja ta pidi koju jääma. Kuna ta isa oli õpetaja, sai Malala jätkata hariduse omandamist kodus, kuid see ei rahuldanud aktiivset ja kõigi tüdrukute haridust pooldavat Malalat. Nii pidas ta 2008. aasta lõpus kõne kohalikus meediaklubis, milles mõistis hukka Talibani piirangud tüdrukute haridusele. 2009. aasta kevadeks oli Taliban sulgenud piirkonnas kõik neidudekoolid ning paljud neist ka õhku lasknud. Malala alustas pseudonüümi all olukorrast blogimist uudistekanalile BBC Urdu ning esines ka televisioonis, tema peamiseks sõnumiks oli, et tüdrukud peavad saama koolis käia. Nii kasvas ka Malala tunnus, kuid nende kodukant oli jätkuvalt ohtlik ja perekond otsustas põgeneda teise linna, kus ta sai ka kooliteed jätkata.

Malala julged väljaütlemised ja blogimine ei jäänud Talibanile märkamata ning 9. oktoobril 2012 tulistas äärmusrühmituse sõdur Malalat ja veel kahte tüdrukut, kes olid just koolis eksami sooritanud ning olid nüüd bussiga koduteel. Kõik kolm jäid ellu, kuid Malala vigastused olid erakordselt rasked ja ta viidi pikale haiglaravile Inglismaale. Pakistani valitsus ja paljud islamivaimulikud mõistsid rünnaku hukka.

Malala ja ta perekond jäid Inglismaale ning koostöös paljude heade inimestega loodi Malala Fond, mille eesmärk on võidelda tüdrukute õiguse eest haridusele. Fondi kaudu toetatakse tütarlastekoolide rajamist, kohalike õpetajate ja aktivistide tööd ning panustatakse teema teadvustamisele üle ilma. Malala ise õpib Oxfordi ülikoolis, kuid kasutab iga võimalust, et anda intervjuusid, osaleda konverentsidel ja rääkida sellest, kui oluline on võrdne ligipääs haridusele. Malala on oma julgusega ka omajagu saavutanud, nii on Pakistani riik loonud eraldi fondi, et tüdrukud saaksid nende riigis haridust ning temast on tehtud mitu filmi ja kirjutatud raamatuid, mis on samuti paljusid inspireerinud oma kodukohas aktiivne olema ja inimõiguste eest seisma.

Kasutatud allikad:

Yousafzai, Malala; Lambi, Christina. (2015). Ma olen Malala. Kirjastus Sinisukk

Kristof, Nicholas (26.09.2015). Malala Yousafzai's Fight Continues. New York Times

Malala fondi koduleht <https://www.malala.org/malalas-story>

Encyclopædia Britannica <https://www.britannica.com/biography/Malala-Yousafzai>

Nobeli preemiade koduleht <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2014/yousafzai/facts/>

ALLIKAS 2:

Kaart

Joonis 1. Pakistan maailmakaardil. Allikas: Kaart: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7517858>.

TAUSTMATERJAL:

Abiks õpetajale

Sissejuhatava osa lõpus vastavad õpilased suuliselt küsimusele. Peale esimesele küsimusele vastamist võiks õpetaja võimalusel, nt kasutades Google Mapi, piirkonna kaart (Pakistan + naaberriigid) tahvlile/seinale kuvada.

Õppimise osa lõpus vastavad õpilased etteantud küsimustele ka suuliselt (sh võib õpetaja paluda esitada vastused ka kirjalikult või jagada nt Google Docsis, et tunnitööd sel viisil hinnata). Kuid enne vastuste esitamist palub õpilastel nimetada allikaid, kust vastuseid etteantud küsimustele otsiti ja leiti (nt rahvusvaheliste organisatsioonide kodulehed, artiklid jms). Kas õpilased pöörasid tähelepanu allikate usaldusväärsusele? Mille järgi saab otsustada allika usaldusväärsuse üle?

Kui õpetaja otsustab rühmatöö kasuks, võib ta igale rühmale ise ette anda konkreetse riigi, mille põhjal küsimustele vastata.

SEKSUAALVÄGIVALD – NADIA MURAD

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teemad „Inimõigused” ja „Maailma areng ja maailmapoliitika”
ÕPITULEMUSED:	<ul style="list-style-type: none">• Püsisuhe – õpilane mõistab seksuaalsuhete seotust armastusega ning turvalise ja vastastikku rahuldust pakkuva seksuaalkäitumise põhimõtteid inimsuhetes. <p><i>Eelnevalt on käsitletud tunnis seksuaalvägivald ja seksuaalõiguste teemat.</i></p>
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1. Nadia Murad• ALLIKAS 2. Nadia lugu• ALLIKAS 3. Iraak• ALLIKAS 4. Seksuaalvägivald• TAUSTMATERJAL. Abiks õpetajale
SISSEJUHATUS: 5 min	Õpetaja esitab kordamiseks küsimused: <ul style="list-style-type: none">• Mis on seksuaalvägivald?• Millised seksuaalsuhted tuginevad nõusolekul? Kirjelda neid.
ÕPPIMINE: I osa 10 min	Õpetaja jagab paari peale ALLIKAD 1-3. <ul style="list-style-type: none">• Õpilased tutvuvad materjalidega• Märgitakse ära kohad, millest ei saada aru. <p>Arutatakse läbi kohad, millest ei saada aru.</p> <p>Õpetaja esitab pärast materjali lugemist küsimused:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kellest lugu rääkis?• Kust on Nadia pärit?• Mis juhtus Nadiaga?• Mis on Nobeli rahupreemia?• Mida tähendab ISIS?• Millal sai Nadia Nobeli rahupreemia ja mille eest?• Millega tegeleb Nadia pärast üleelatud?

II osa
15 min

Õpetaja jagab paari peale ALLIKA 4.

- Õpilased loevad selle läbi ning saavad ülesandeks:
 - Miks me saame lugeda juhtunut seksuaalvägivallaks? Sõnasta see.
 - Kirjuta seksuaalõiguste järele antud loost näiteid, kuidas neid oli rikutud.
- Õpilased liiguvad paaris klassis ringi ning vestlevad 3 paariga, kus jagavad oma vastuseid ning vajadusel täiendavad enda omi.

Üheskoos vaadatakse üle, mis õigusi rikuti ja kuidas need loos väljendusid.

KOKKUVÕTE:
10 min

- Õpilased lõpetavad lause ja panevad kirja:
 - „See lugu pani mind mõtlema...”
 - „Mul tekkis küsimus...”
- Õpilased jagunevad kuueliikmelisteks rühmadeks.
- Õpilased jagavad omavahel kirjapandut ning valivad välja ühe nende meelet kõige parema mõtte ja ühe küsimuse.
- Parimad mõtted ja küsimused esitatakse kogu klassile.

TAUSTMATERJAL:

Abiks õpetajale

Väinmaa, Helena. (2017). Seksuaalvägivalla kasutamine sõjarelvana II maailmasõja aegse Berliini ja praeguse Kongo Demokraatliku Vabariigi näitel. Uurimistöö. Akadeemiake, nr 6.

<https://akadeemiake.ee/2017/06/seksuaalvagivalla-kasutamine-sojar-elvana-ii-maailmasoja-aegse-berliini-ja-praeguse-kongo-demokraatliku-vabariigi-naitel/>

ALLIKAS 1:**Nadia Murad (sündinud 1993. aastal Iraagis)**

„I want to be the last girl in the world with a story like mine.” – Ma tahan olla viimane tüdruk maailmas sellise looga nagu minul.

Foto 1. Nadia Murad. Allikas: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/Nadia_Murad_in_Washington_-_2018_%2842733243785%29_%28cropped%29.jpg

ALLIKAS 2:**Iraak**

Joonis 1. Allikas: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Iraq_\(orthographic_projection\).svg?fbclid=IwAR1rcWjno7FSHQcwl9XSiObHWaZ-1aguWlZ-BOxODrClYatt68a2dF_SfbJk](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Iraq_(orthographic_projection).svg?fbclid=IwAR1rcWjno7FSHQcwl9XSiObHWaZ-1aguWlZ-BOxODrClYatt68a2dF_SfbJk)

ALLIKAS 3:**Nadia Muradi lugu**

Nadia Murad pälvis 2018. aastal Nobeli rahupreemia püüdluste eest lõpetada seksuaalvägivalda kasutamine sõjarelvana. Tegu on südika naisega, kelle islamistlik terroriorganisatsioon ISIS sundis seksuaalorjusesse ning peale põgenemist on Nadia pühendanud end probleemi teadvustamisele üle maailma.

Nadia on pärit Iraagist, kus ta on aktivistina seisnud selle eest, et juhtida maailma avalikkuse tähelepanu seksuaalvägivalda levikule konfliktipiirkondades ning selle laastavale mõjule inimese edaspidises elus. Nadia kuulub jeziidi religioosesse kogukonda, kes usub Jumalasse ja inglitesse ning keda ISIS on nende usu tõttu aastaid taga kiusanud.

Nadia Murad rööviti oma kodukülalt 2014. aastal ning sunniti seksuaalorjusesse ISISe vallutatud Mosuli linnas. Tema koduküla mehed, kes polnud nõus usku vahetama, tapeti, teiste hulgas Nadia kuus venda. Samuti tapeti kõik naised, kes olid vangistajate arvates seksuaalorjuse jaoks sobimatud või liiga vanad, sealhulgas Nadia ema. Seega kaotas naine korraga terve oma perekonna ning lisaks ootas ees seksuaalorjus inimeste juures, kes olid temalt perekonna võtnud.

Nadial õnnestus imekombel põgeneda, kuid ta on oma üleelamisi korduvalt avalikkusele, meediale ja rahvusvahelistele organisatsioonidele kirjeldanud. Ta ütleb, et räägib oma üleelamistest, et suuta ise leida rahu, aidata kõiki neid, kes on midagi sarnast kogunud, ning teha lõpp seksuaalrõhkele kui sõjarelvale. Ta on muuhulgas meediale kogetut kirjeldanud järgnevalt: „Orjaturg avati öösel ja me võisime kuulda ISISe võitlejaid allkorrusel kogu alanud protsessi organiseerimas, nad tegelesid registreerimise ja arvepidamisega. Kui meie tупpa sisenes esimene mees, hakkasid kõik tüdrukud karjuma, see oli nagu stseen plahvatusest. Me ägasime kui haavatud, oksendasime põrandale, kuid see ei peatanud sõdureid. Nad liikusid toas ringi, meid vahtides, sellal kui meie karjusime ja palusime. Nad pöördusid esimesena kõige ilusamate neiude poole toas, küsisid nende vanust, ise samal ajal katsudes ja hinnates neid juukseid ja hambaid. Järgnevalt katsusid need mehed (ISISe võitlejad) meid kõikjalt, nende käed olid meie rindadel ja jalgadel. Meiega käituti kui loomadega. Oli selge, et üks meestest sunnib ka mind endaga kaasa minema. Ma nutsin ja karjusin, tagusin ta käsi. Teised tüdrukud käitusid samamoodi, mitmed proovisid kaitsta oma sõpru või tõmbusid põrandal kerra.”

Samuti on Nadia selgitanud, et miski tema ja teiste tüdrukute röövimises ja seksuaalrõhke kasutamises polnud juhuslik, ISIS oli selle kõik teadlikult planeerinud. Näiteks oli orjastajatele selge, mis teeb ühe neiu vähem või rohkem väärtuslikuks, millised võitlejad väärivad seksorja kui innustust tublide saavutuste eest ning kellele tuleb ise maksta.

Seega on seksuaalrõhke ISISele strateegiline sõjarelv, mille olemuse ja tagajärgede teadvustamisega Nadia Murad üle maailma tegelebki, kirjutades artikleid, raamatuid, andes intervjuusid ning osaledes teemat käsitlevatel konverentsidel ja seminaridel.

ALLIKAS 4:

Seksuaalvägivald

Seksuaalvägivald on igasugune seksuaalvahekord või seksuaalvahekorra astumise katse, soovimatud seksuaalse alatooniga märkused või lähenemiskatsed või muul moel isiku seksuaalsuse vastu sunni abil toimepandud teod teise isiku poolt, sõltumata tema suhtest ohvriga ükskõik millises kohas, sh kodus või tööl vm. (Maailma Terviseorganisatsioon, 2010.)

SEKSUAALVÄGIVALLAKS LOETAKSE

- prostitutsioonile sundimist;
- inimkaubandust seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil;
- sunniviisilist pornograafia tootmises osalemist;
- laste seksuaalset ärakasutamist;
- sundabielusid (sh lapsabielusid);
- sunniviisilist rasedust, aborti või steriliseerimist;
- neitsilikkuse tõestamise sundi;
- naiste suguelundite moonutamist (mutilatsioon) ja muid, peamiselt nais-tevastase vägivalla ilmingud.

SEKSUAALÕIGUSED ON JÄRGMISED:

- omada juurdepääsu parimale seksuaaltervisele, sh seksuaal- ja reproduktiivtervise teenustele;
- otsida, saada ja levitada seksuaalsusega seonduvat informatsiooni;
- saada seksuaalharidust;
- omada austust kehalisele puutumatusesele;
- valida oma seksuaalpartnerit;
- otsustada, kas olla seksuaalselt aktiivne või mitte;
- omada konsensuslikke, turvalisi ja nauditavaid seksuaalsuhteid;
- konsensuslikult abielluda;
- otsustada, kas ja millal saada lapsi;
- kasutada efektiivseid ja ohutuid rasestumisvastaseid vahendeid;
- katkestada turvaliselt rasedust.

Kasutatud allikad:

Eesti Seksuaaltervise Liidu koduleht <https://www.estl.ee/>

SEKSUAALVÄGIVALD – SUNITHA KRISHNAN (2 X 45 MIN)

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Eesti keele II kursus „Meedia ja mõjutamine”, teema „Mõjutamine”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „Sotsiaalsed suhted ja institutsioonid: meedia” ja „Inimõigused”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• tunneb ära demagoogia ja manipulatsioonivõtteid;• oskab leida meediatekstidest keelelise mõjutamise näiteid;• eristab fakti arvamusest.
TUNNI PIKKUS:	2 x 45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• Näitus „What Were You Wearing?”• ALLIKAS 1. Sunitha Krishnan• Lisaks: Sunitha Krishnan: Shame the rapist: https://www.youtube.com/watch?v=1KXw7omO1xA
SISSEJUHATUS:	Paaristöö
I osa 10 min	<ul style="list-style-type: none">• Otsige Eesti meediaväljaannetest viimase 3 aasta jooksul ilmunud lugusid (3–5 lugu), mis käsitleksid ühel või teisel moel seksuaalvägivalda teemat Eestis.
II osa 25 min	Paaristöö jätkub. Analüüsige enda valitud allikaid, lähtudes allolevatest aspektidest ning kirjutage kokkuvõtte (100–200 sõna). <ul style="list-style-type: none">• Millisesse žanrisse kuuluvad teie valitud allikad (uudislugu, arvamislugu jne)?• Kas allikates domineerivad faktid või arvamused?• Kas allikates on kasutatud verbaalseid või visuaalseid mõjutamisvõtteid?• Kuivõrd usaldusväärseks hindate antud allikaid?• Millised hinnangud allikates esinevad?• Kas allikad taastoodavad mingeid sotsiaalseid müüte?

ÕPPIMINE:

I osa

10 min

Paaristöö. Lugege läbi Sunitha lugu (ALLIKAS 1) ning vastake küsimusele:

- Milliseid meediavahendeid Sunitha oma tegevuses kasutab, arutlege, miks just neid?

II osa

25 min

Paaristöö jätkub. Otsige Eesti meedias viimase aasta jooksul ilmunud lugusid seksuaalvägivallast Indias (kuni 5 lugu). Analüüsige valitud allikaid, lähtudes eeltoodud aspektidest ning vastake küsimusele:

- Mille poolest allikate keelekasutus sarnaneb ja mille poolest erineb Eesti konteksti kirjeldavate allikate omast? Arutlege põhjuste üle.

KOKKUVÕTE:

I osa

15 min

- Individuaalne töö – sõnapilve koostamine (wordclouds.com keskkonnas). Esimene sõnapilv – sõnad, mida kasutatakse seksuaalvägivalla ohvritest kirjutades. Teine sõnapilv – sõnad, mida kasutatakse seksuaalvägivalla toimepanijatest kirjutades.
- Arutelu – kuidas kasutatud sõnad suunavad meid mõtlema?

II osa

5 min

- Tutvuge artikli ja videoklipiga näitusest „What Were You Wearing?”.
- Sõnastage allika sõnum (1 lause).

ALLIKAS 1:

Foto 1. Autor Joi Ito, foto päritolu <https://www.flickr.com/photos/joi/5251101222>

Sunitha Krishnan

„Meie vaikimine võimaldab vägivaldsetel oma tegusid korda saata.”

Sunitha Krishnan on India inimõiguste aktivist, kes võitleb seksuaalse ärakasutamise, seksuaalvägivalla ja inimkaubanduse vastu. Tal on doktorikraad sotsiaaltöös ja bakalaureusekraad keskkonnateaduses.

Sunitha sündis 1972. aastal Indias ning paistis silma juba varases nooruses aktiivsuse ja sotsiaalse närviga, nii oli ta vaid 8-aastaselt tantsuõpetaja vaimupuudega lastele ja 12-aastaselt vedas kooli väheste võimalustega lastele. Tarmuka noore elu muutus aga 15-aastaselt, kui kaheksa meest ta vägistasis. Kuigi tegu oli kohutava üleelamisega, ütles Sunitha, et ta ei ole ohver, vaid on ellujääja.

Peale isiklikku kogemust ei jätnud Sunitha oma aktivismi ja kohtus sel teel preester Jose Vettacatiliga, kellega koos asutati 1996. aastal kodanikualgatuslik Prajwala keskus, mis aitab seksuaalvägivallada ja inimkaubandust kogunud tüdrukuid ja naisi. Samal aastal löid nad ka kooli lastele, kelle emad töötavad seksikaubanduses, eesmärgiga pakkuda haridust ja tulevikku noorele põlvkonnale. Tänapäevaks on sarnaseid koole üle terve riigi 17, lisaks haridusele on soov päästa nn teine generatsioon, et lapsed ei satuks samuti oma kehasid müüma.

2015. aastal käivitas Sunitha kampaania „Shame the rapist campaign” (häbista vägistajat). Veidi enne kampaaniat juhtis üks tema tuttav tähelepanu videole WhatsAppis, kus kuus meest vägistasis vaheldumisi naist, ise toimuvat samal ajal filmides. Sunitha lasi video eemaldada, kuid hakkas levitama samast videost pärit stseene, kus olid näha vaid vägistajate näod. Vahetult peale kampaania algust saadeti talle veel 90 sarnast videot. Kuigi kampaania tekitas India ühiskonnas vastakaid arvamusi, nõudis Sunitha koos teiste juristidega ka reaalselt kriminaalmenetluse algatamist videos nähtud vägistajate vastu ja mõnel juhul see tal ka õnnestus.

Lisaks inimeste otsesele abistamisele on Sunitha palju ära teinud ka huvikaitse valdkonnas, nimelt on ta koostanud mitmeid poliitikasoovitusi, samuti nõustanud omas valdkonnas nii valitsust kui ka ettevõtteid, kes seksuaalse ärakasutamise probleemidest ja levikust aru saavad. Samuti viib ta läbi koolitusi politseinikele ja riigiametnikele India erinevates piirkondades, et tõsta teadlikkust seksuaalsest ärakasutamisest ning selgitada ametnike rolli nähtusega tegelemisel ja selle vastu võitlemisel.

Sunitha on võitnud oma erakordse töö ja pühendumise eest Nelson Mandela ja Graça Macheli innovatsioonipreemia. Lisaks tööle Indias selgitab ta seksuaalse ärakasutamise teemat paljudes riikides üle maailma, esinedes konverentsidel, kirjutades oma kogemusest ja praktilistest võimalustest aidata neid, kes on kogenud seksuaalvägivalda, langenud inimkaubanduse ohvriteks või kelle ainus võimalus leib lauale saada on oma keha müümine.

Kasutatud allikad:

Indian IVLP Alumna Leading Fight Against Sex-Trafficking (17.12.2014). Kättesaadav aadressil: <https://alumni.state.gov/highlight/indian-ivlp-alumna-leading-fight-against-sex-trafficking>.

World of Children koduleht <https://worldofchildren.org/honoree/sunitha-krishnan/>

Sunitha Krishnan: anti-trafficking crusader. Kättesaadav aadressil: https://www.ted.com/speakers/sunitha_krishnan

Sunitha Krishnan: It is in our silence that encourage perpetrators to flourish. (01.05.2015). Kättesaadav aadressil: <https://womenintheworld.com/2015/05/01/sunitha-krishnan-it-is-in-our-silence-that-we-encourage-perpetrators-to-flourish/>

Foto autor Joi Ito, foto päritolu <https://www.flickr.com/photos/joi/5251101222>

SEKSUAALVÄGIVALLA KASUTAMINE SÕJARELVANA – NADIA MURAD

Materjali autor: Maarja Tinn

KOOLIASTE:	IV kooliaste
AINETUND:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „Inimõigused”
LÕIMING:	Ühiskonnaõpetuse I kursus, teema „Maailma areng ja maailmapoliitika”; lähiajaloo III kursus, teema „Inimsusevastased kuriteod”
ÕPITULEMUSED:	Õpilane <ul style="list-style-type: none">• mõistab, väärtustab ja kaitseb inimõigusi ning põhivabadusi;• mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;• tunneb ning järgib inim- ja kodanikuõigusi ja -vabadusi, seisab vastu humanistlike ja demokraatlike väärtuste eiramisele;• hangib eesmärgipäraselt teavet ühiskonna kohta erinevatest allikatest, suudab seda tõlgendada, üldistada, kriitiliselt hinnata, talletada ja edastada.
MÄRKUS:	Tunnikava toetab järgmisi kestliku arengu eesmärke: <ul style="list-style-type: none">• saavutada sooline võrdõiguslikkus, suurendada naiste ja tüdrukute õigusi;• edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi ning tõhusaid ja võimekaid institutsioone.
TUNNI PIKKUS:	45 min
ABIMATERJALID:	<ul style="list-style-type: none">• ALLIKAS 1. Nadia Murad• ALLIKAS 2. Iraak• ALLIKAS 3. Nadia Muradi lugu
SISSEJUHATUS: 10 min	Mõistete/märksõnade tundmine – minu definitsioon Ülesanne paaris: <ul style="list-style-type: none">• Lugege läbi ALLIKAS 3 sissejuhatav lõik (paksus kirjas). Kirjutage oma definitsioonid lõigus mainitud mõistetele:<ul style="list-style-type: none">• Nobeli rahupreemia• Terroriorganisatsioon ISIS• Otsige abi allikatest (ALLIKAD 1-3) ja täiendage oma definitsioone.

KOKKUVÕTE:
10 min

Empaatiaülesanne – Minu intervjuu Nadia Muradiga

Ülesanne paaris:

- Kujutlege, et teil avaneb võimalus kohtuda Nadia Muradiga ning teha temaga intervjuu. Pange kirja 3 küsimust, mida talle esitaksite.
- Arutelu klassis – millest õpilased küsimuste koostamisel lähtusid? Millised küsimused korduvad? Milliseid küsimused on sobimatud – miks?

ALLIKAS 1:**Nadia Murad (sündinud 1993. aastal Iraagis)**

„I want to be the last girl in the world with a story like mine.” – Ma tahan olla viimane tüdruk maailmas sellise looga nagu minul.

Foto 1. Nadia Murad. Allikas: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/Nadia_Murad_in_Washington_-_2018_%2842733243785%29_%28cropped%29.jpg

ALLIKAS 2:**Iraak**

Joonis 1. Allikas: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Iraq_\(orthographic_projection\).svg?fbclid=IwAR1rcWjno7F5HQcwl9XSiObHWaZ-1aguWlZ-BOxODrClYatt68a2dF_SfbJk](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Iraq_(orthographic_projection).svg?fbclid=IwAR1rcWjno7F5HQcwl9XSiObHWaZ-1aguWlZ-BOxODrClYatt68a2dF_SfbJk)

ALLIKAS 3:**Nadia Muradi lugu**

Nadia Murad (sündinud 1993) pälvis 2018. aastal Nobeli rahupreemia oma püüdluste eest lõpetada seksuaalvägivalla kasutamine sõjarelvana. Tegu on südika naisega, kelle islamistlik terroriorganisatsioon ISIS sundis seksuaalorjusesse ning peale põgenemist on Nadia pühendanud end teema teadvustamisele üle maailma.

Nadia on pärit Iraagist, kus ta on aktivistina seisnud selle eest, et juhtida maailma avalikkuse tähelepanu seksuaalvägivalla levikule konfliktipiirkondades ning selle laastavale mõjule inimese edaspidises elus. Nadia kuulub jeziidi religioossesse kogukonda, kes usub Jumalasse ja inglitesse ning keda ISIS on nende usu tõttu aastaid taga kiusanud. ISIS on islamistlik terroriorganisatsioon (tuntud ka nimega Da'ish, Da'eesh või DAESH), mis ei tunnista demokraatiat, valimisi, inimõigusi, vaid soovib vägivalla abil vallutada erinevaid territooriume ja kehtestada oma maailmavaadet.

Nadia Murad rööviti oma kodukülalt 2014. aastal ning sunniti seksuaal-orjusesse ISiSe vallutatud Mosuli linnas. Tema koduküla mehed, kes polnud nõus usku vahetama, tapeti, teiste hulgas Nadia kuus venda. Samuti tapeti kõik naised, kes olid vangistajate arvates seksuaalorjuse jaoks sobimatud või liiga vanad, sealhulgas ka Nadia ema. Seega kaotas naine korraga terve oma perekonna ning lisaks ootas ees seksuaalorjus inimeste juures, kes olid temalt perekonna võtnud.

Nadial õnnestus imekombel põgeneda, kuid ta on oma üleelamisi korduvalt avalikkusele, meediale ja rahvusvahelistele organisatsioonidele kirjeldanud. Ta ütleb, et räägib oma üleelamisest, et suuta ise leida rahu, aidata kõiki neid, kes on midagi sarnast kogunud, ning teha lõpp seksuaalorjusele kui sõjarelvale. Ta on muuhulgas meediale kogetut kirjeldanud järgnevalt: „Orjaturg avati öösel ja me võisime kuulda ISiSe võitlejaid allkorrusel kogu alanud protsessi organiseerimas, nad tegelesid registreerimise ja arvepidamisega. Kui meie tuppa sisenes esimene mees, hakkasid kõik tüdrukud karjuma, see oli nagu stseen plahvatusest. Me ägasime kui haavatud, oksendasime põrandale, kuid see ei peatanud sõdureid. Nad liikusid toas ringi, meid vahtides, sellal kui meie karjusime ja palusime. Nad pöördusid esimesena kõige ilusamate neiude poole toas, küsisid nende vanust, ise samal ajal katsudes ja hinnates neid juukseid ja hambaid. Järgnevalt katsusid need mehed (ISiSe võitlejad) meid kõikjalt, nende käed olid meie rindadel ja jalgadel. Meiega käituti kui loomadega. Oli selge, et üks meestest sunnib ka mind endaga kaasa minema. Ma nutsin ja karjusin, tagusin ta käsi. Teised tüdrukud käitusid samamoodi, mitmed proovisid kaitsta oma sõpru või tõmbusid põrandal kerra.”

Samuti on Nadja selgitanud, et miski tema ja teiste tüdrukute röövimises ja seksuaalorjadena kasutamises polnud juhuslik, ISIS oli selle kõik teadlikult planeerinud. Näiteks oli orjastajatele selge, mis teeb ühe neiu vähem või rohkem väärtuslikuks, millised võitlejad väärivad seksorja kui innustust tublide saavutuste eest ning kellele tuleb ise maksta. Seega on seksuaalorjus ISiSele strateegiline sõjarelv.

2016. aasta septembris kutsus Nadia koos mõttekaaslastega ellu omanimelise kodanikuühenduse Nadia's Initiative, mille eesmärk on juhtida rahvusvahelise üldsuse tähelepanu seksuaalvägivallale nii sõjalistes konfliktides kui laiemalt. Initsiatiivi kaudu toetatakse erinevaid haridusprojekte, tuuakse avalikkuse ette ohvrite kogemusi ning Nadia rolliks on teema teadvustamine erinevatel esinemistel, seminaridel ja kohtumistel nii riigipeade kui kohalike aktivistidega.

SOTSIAALNE ETTEVÕTLUS – OLIVIA NAAVA (2 X 45 MIN)

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE: III kooliaste

AINETUND: Ühiskonnaõpetus

ÕPITULEMUSED: **Õpilane**

- (ühiskonna sotsiaalne struktuur)
 - teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;
 - märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
 - väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
 - väärtustab soolist võrdõiguslikkust.
- (majandus)
 - tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul;
 - teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu.

TUNNI PIKKUS: 2 x 45 min

ABIMATERJALID:

- ALLIKAS 1. Foto: Olivia Naava, Kampala käsitöökeskuse asutaja
- ALLIKAS 2. Lugu: Olivia Naava, Kampala käsitöökeskuse asutaja
- ALLIKAS 3. Sotsiaalne ettevõtlus
- TÖÖLEHT 1
- TÖÖLEHT 2

I TUND:
Sissejuhatus
5 min

Õpetaja loeb ette järgmise mõtte, et alustada aruteluga klassis: „Hästitöötav ühiskond on sotsiaalselt sidus, enamik inimesi tunneb end sinna kuuluvana”. (A. Toots. 2015. Sootsium. 9. klassi ühiskonnaõpetuse õpik. Kirjastus Koolibri, lk 104)

- Kas sina tunned, et elad sotsiaalselt sidusas ühiskonnas?
- Seleta, millest lähtub sinu tunne.
- Millal mõni inimene ei pruugi ennast tunda ühiskonda kuuluvana?
- Mis võiks olla selle põhjuseks?

ÕPPIMINE:
I osa
7 min

Õpetaja näitab Olivia Naava pilti (ALLIKAS 1)

- Mis sa arvad, kas Olivia tunneb ennast täisväärtusliku ühiskonna liikmena?
- Miks sa nii arvad?
- Mis võiksid olla tema jaoks takistused?

Õpetaja tutvustab, kust on pärit Olivia Naava.

- Kas päritoluga seoses võiks õpilaste arvamus Oliviast muutuda?

Õpetaja tutvustab, et tegu on Kampala puuetega käsitöökeskuse asutajaga, ning jagab õpilastele ALLIKA 2.

- Õpilased tutvuvad tekstiga.
 - Kuidas kirjeldad Olivia lapsepõlve?
 - Mis muutis tema olukorra võrreldes teiste lastega eriliseks?
 - Mis võimalusi andis talle ratastool juurde?
 - Milles seisneb Olivia edu?

II osa
21 min

Õpetaja moodustab õpilastest 3-4-liikmelised rühmad.

- Õpilaste ülesanne on rühmades välja tuua ühiskonnagruppe, kes erinevad ühe või teise tunnuse tõttu ja võivad ühiskonnas tunda tõrjutust.

Õpetaja paneb tahvile kirja kõik õpilaste välja toodud ideed.

- Õpilased valivad välja 1-3 ühiskonnagruppi.
- Seejärel panevad kirja võimalused/vahendid, kuidas vähendada nende ühiskonnagruppide tõrjutust ühiskonnas.
- Õpilased tutvustavad oma ideid klassile ja valitakse hääletuse teel parim idee.

KOKKUVÕTE:
7 min

Õpetaja palub õpilastel lõpetada lause:

„Selleks, et keegi ei tunneks ennast tõrjutuna, saan mina...”

Õpetaja salvestab endale õpilaste ideed.

II TUND:
Sissejuhatus
5 min

Õpetaja on salvestanud endale õpilaste eelmise tunni ideed.

- Lähtuvalt rühmade valitud teemadest hakkavad õpilased kokku panema oma sotsiaalseid ettevõtteid, et vähendada tõrjutust ühiskonnas. Õpilased jätkavad samades rühmades.

ÕPPIMINE:
25 min

Õpetaja jagab õpilastele ALLIKAS 3.

- Pärast lugemist sõnastab iga rühm ühe lausega, mida tähendab nende meelest sotsiaalne ettevõtlus.
- Kõik grupid saavad võimaluse oma lause ette lugeda.

Edasiseks tegevuseks on kaks varianti:

VARIANT 1

Õpetaja jagab TÖÖLEHE 1 õpilaste sotsiaalse ettevõtte idee kirjapanemiseks. (Õpetaja saab vastavalt võimalustele lasta õpilastel teha plakatettekande, veebiplakati jms.)

- Õpilaste ülesanne on rühmades välja tuua ühiskonnagruppe, kes erinevad ühe või teise tunnuse tõttu ja võivad ühiskonnas tunda tõrjutust. Õpilased peavad oskama põhjendada, kuidas nende loodud ettevõtte on sotsiaalne ettevõtte.

KOKKUVÕTE:
15 min

Õpetaja laseb rühmades tutvustada ideid olenevalt sellest, millisel kujul on ettevõtete plaanid tehtud. Näiteks: posterettekanded kinnitatakse seinale, rühmad liiguvad klassis ringi ning lisavad teistele rühmadele märkmepaberil kommentaare: 1) mis neile meeldib nende idee juures kõige enam; 2) mida peaks selle idee juures rohkem läbi mõtlema. Veebiplakati puhul tutvustavad rühmalikmed klassi ees oma ideed ning teised rühmad peavad esitama küsimusi.

- Iga rühm valib pärast tutvustust parima töö ning oskab ka põhjendada, miks on see nende meelest parim.

Võimalus edasiseks: parim idee ellu viia.

VARIANT 2

- Õpetaja jagab TÖÖLEHE 2, mille alusel analüüsitakse ühte sotsiaalset ettevõtet ning selle põhjal saab õpetaja vastavalt võimalustele lasta õpilastel teha plakatettekande, veebiplakati jms.
- Õpilased otsivad ja tutvuvad erinevate sotsiaalsete ettevõtetega. Soovitav alustada Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku kodulehega <https://sev.ee/>.
- Õpilased peavad oskama põhjendada, kuidas nende valitud ettevõtte on sotsiaalne ettevõtte.

KOKKUVÕTE:
15 min

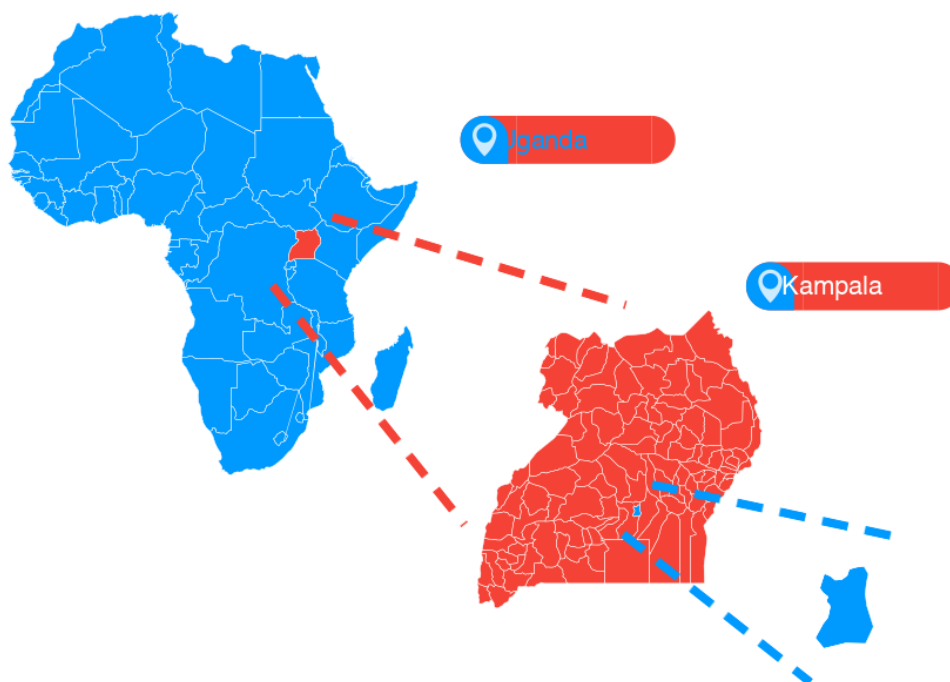
Õpetaja laseb rühmades tutvustada ettevõtteid olenevalt sellest, millisel kujul on ettevõtete info kirja pandud. Näiteks: plakatettekanded kinnitatakse seinale, rühmad liiguvad klassis ringi ning lisavad teistele rühmadele märkmepaberil kommentaare: 1) mis neile meeldib nende ettevõtte juures kõige enam; 2) mis tekitab neis küsimusi. Veebiplakati puhul tutvustavad rühmaliikmed klassi ees oma ideed ning teised rühmad peavad esitama küsimusi.

- Pärast tutvustusi valitakse ühiselt õpilaste meelest kõige olulisema teemaga tegelev ettevõtte.

ALLIKAS 1:

Foto: Olivia Naava, Kampala käsitöökeskuse asutaja

Joonis 1. Kaart Olívia Naava elukohast

ALLIKAS 2:

Lugu: Olivia Naava, Kampala käsitöökeskuse asutaja

Olivia Naava on Kampala Disabled Initiativesi (KDI) ehk puuetega inimeste käsitöökeskuse tegevjuht ja müüja. Ta on 28-aastane aktiivne ja energiline naine, kellele meeldib inimestega suhelda ja poele vajalikke üritusi korraldada. Poe jaoks on olulised Olivia suhtlusoskused ja *pop-up*-tüüpi müügikorraldus. Vabal ajal punub ta palmikiududest kotte.

Olivia sündis 9-lapselise pere noorima lapsena ja juba varakult oli selge, et ta ei hakka kunagi kõndima. Kui ta kooli läks, viidi ta süles klassi, vahetunnis jooksid kõik teised lapsed välja mängima, aga Olivia istus üksinda klassiruumis ning unistas ratastoolist. Paraku ei teeninud tema vanemad piisavalt, et seda osta.

Emal õnnestus saada Oliviale koht Kampala erivajadustega laste koolis. Selle kooli kaudu täitus Olivia unistus ja ta sai endale esimese ratastooli. 2005. aastal lõpetas Olivia kolmeaastase õppe puuetega lastele mõeldud Kampala õmblus- ja käsitöökoolis. Olivia otsustas üheskoos kursuseõdedega alustada väikese käsitööpoega, et saada sõltumatut tulu, ennast ülal pidada ja oma perekonda aidata. Õmblustöökoda, mis kannab nime Kampala Disabled Initiatives, annab kümnele füüsilise erivajadusega naisele võimaluse ennast nii teostada kui ära elatada.

Peale oma väikeettevõtte õmblevad naised tooteid ka nende kooli käsitöö tootmise tarvis, kuid tulevikus loodavad teenida piisavalt palju oma poe kaudu, et saada täiesti sõltumatuks.

Peale valmistoodete (näiteks põlled, rõivad, kotid jne) tegemise lõikavad ja õmblevad KDI naised ka *kitenge*-kangast tehtud ilusaid riideid Kampalas tegutsevatele välismaalastest vabatahtlikele. Poe tasuvuseni jõudmine on keeruline, kuna enamik piirkonna elanikest ei saa lubada tööde tellimist rätsepalt. Abiks on internet, kuna Ugandas on praegu e-kaubanduse revolutsioon. Seega, KDI pood loodab endale uusi kliente saada just veebi teel.

Lisainfot KDI poe tegevuse ja toodete kohta leiab Facebookist aadressilt www.facebook.com/DisabledInitiatives/.

Allikas: „Igaüks, igal pool. Inimõigusi käsitlev aineteülene õppematerjal koolidele“, MTÜ Mondo, 2017, lk 68. Kättesaadav aadressilt: https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2017/11/inimoiguste-kasiraamat_est.pdf.

ALLIKAS 3:

Sotsiaalne ettevõtlus

Kuigi maailma majandus on kasvamas, ei jõua elujärje paranemine sugugi kõigi maailma inimesteni. Lõhe maailma rikkamate ja vaesemate inimeste vahel on hoopis tõusuteel – 1% elanikkonnast hoiab enda käes juba üle poole maailma rikkusest, samas kui arengumaades elab iga viies inimene äärmises vaesuses.

Üks leitud alternatiividest on sotsiaal- ja solidaarmajanduslik liikumine. Selle eesmärk on majanduse tagasivõtmine kogukondade ja väiketootjate kätte ning tarneahela lühendamine – otse tootjalt tarbijale. Solidaarmajanduse osaks loetakse erinevaid ühistuid, kogukonna- ja sotsiaalseid ettevõtteid, rahavabasid algatusi ja vahetuskaubandust, jagamismajandust, õiglast kaubandust ja otsekaubandust, ressursside ühist kasutamist, säästvat tarbimist ja keskkonnahoidu soodustavaid ettevõtteid jne. Kuna sotsiaalse ettevõtluse üks eesmärkidest on ka tarneahela teadvustamine ning viitamine, et igal ostul on tagajärg, iga toote taga on inimene.

KUIDAS SINA SAAD TOETADA SOLIDAARMAJANDUST JA VÕRDSEMAT MAAILMA

Eelista kohalike, sotsiaalsete ja vastutustundlike ettevõtete ja ühistute tooteid – oma rahakotiga toetame me alati midagi või kedagi. Ole teadlik tarbija, et su raha ei toetaks inimõiguste rikkumist, lastetööjõu kasutamist või looduskeskkonna hävimist, vaid hoopis kohalikke tootjaid, õiglase kaubanduse ühistute liikmeid ja neid, kes maailma vastutustundlikult suhtuvad. Ka organisatsioonidena saame teha häid valikuid, ostes oma meened sotsiaalsetelt ettevõtetelt või arenguriikide väiketootjatelt nagu Olivia ühistu Ugandas.

Tekst ilmus algsetl ajakirjas Hea Kodanik
Autorid: Diana Tamm, Ave-Marleen Rei
<https://www.fairtrade.ee/uudised/451-sotsiaalne-ettevotlus-seob-inimesi>

TÖÖLEHT 1

Sotsiaalne ettevõte

Millisest probleemist lähtub teie ettevõtte, mida soovib lahendada?	
Sihtgrupp	
Konkurendid (kas on keegi, kes sellega juba tegeleb, mis teeb teid eriliseks?)	
Kust soovite saada esialgse finantseeringu (kes peaks teie ideed toetama?)	
Meeskond (milliste oskuste ja teadmistega inimesi vajate?)	

TÖÖLEHT 2

Sotsiaalse ettevõtte lühianalüüs

Millisest probleemist lähtub ettevõtte, mida soovib lahendada?	
Sihtgrupp	
Konkurendid (kas on keegi, kes sellega juba tegeleb, mis teeb selle ettevõtte eriliseks?)	
Millised sotsiaalsed grupid peaksid seda ettevõtet toetama?	
Meeskond (milliste oskuste ja teadmistega inimesed selles ettevõttes on?)	

SOTSIAALSE SÕNUMIGA MUUSIKA – SONITA ALIZADEH' NÄITEL

Materjali autor: Maarit Jõemägi

KOOLIASTE: IV kooliaste

AINETUND: muusikaõpetus, III kursus „Muusika 20. ja 21. sajandil”

Pop- ja rokkmuusika. Pop- ja rokkmuusika ajaloolis-sotsiaalne taust ja väljendusvahendid, areng ning tänapäev, muusikaelu ja muusikatööstuse nüüdisaegsed suunad. Muusikanäited pop- ja rokkmuusikast.

LÕIMING: Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus”; ühiskonnaõpetuse I kursus „Ühiskonna areng ja demokraatia”, teema „Inimõigused”

ÕPITULEMUSED: Seondub muusikaõpetuse kursuse järgmiste õpitulemustega:

Õpilane

- on tutvunud muusikanäidete varal džäss-, rokk- ja popmuusika väljendusvahenditega ning oskab oma arvamusi argumenteeritult põhjendada, mõistab muusika rolli muutumist sajandi vältel;
- oskab muusikanäidete põhjal võrrelda 20. ja 21. sajandi muusikastiile;
- väljendab oma arvamust ning analüüsib muusikaüritusi, kus ta on käinud (võimaluse korral siduda muusikaloo teemadega), rakendades omandatud teadmisi ja muusikasõnavara.

TUNNI PIKKUS: 45 min

ABIMATERJALID:

- Laul: Sonita Alizadeh „Daughters For Sale” (3:58). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=DG-T3BVa0is>
- Laul: Tracy Chapman „Behind The Wall” (Live 1988) (1:53). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=mfeUZJwioio>
- Laul: M.I.A. „Borders” (Official Music Video) (4:42). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=r-Nw7HbaeWY&fbclid=IwAR1DEF5dN1jyyLj2yl7-xUIB9kuBDuYPYFMHdisgOlAL10jXBsagE-wo6RGw> või
- M.I.A. „Paper Planes” (Official Music Video) (3:24). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=ewRjZoRtuOY>
- Laul: Macklemore & Ryan Lewis „Same love feat. Mary Lambert” (Official Video) (7:03). Kättesaadav aadressilt: https://www.youtube.com/watch?v=hLVBg7_08nO
- Laul: Madonna „What It Feels Like For A Girl” (Official Music Video) (4:30). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=qYwg-G2oyUbA>
- Laul: Lady Gaga „Born this way” (7:19). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=wV1FrqwZyKw>
- Laul: Janelle Monae f. Wondaland Records „Hell No Talmabout” (5:46). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=fu-maCsQ9wKw>
- Kestliku arengu eesmärgid: <http://www.terveilm.ee/leht/teabeke-skuse-teemad/kestliku-arengu-eesmargid/>
- ALLIKAS 1: Sonita Alizadeh – Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude vastu
- TAUSTMATERJAL. Abiks õpetajale

SISSEJUHATUS:
5 min

Õpetaja loeb ette Sonita tsitaadi:

- „Meist igaühel on võimetus ja vahend, et maailma muuta. Minu vahend on mikrofon, mis on sinu oma?”

Õpetaja küsimused klassiarutelu läbiviimiseks:

- Missugusele inimesele võiks see tsitaat kuuluda?
- Kas on vaja üldse midagi muuta?
- Mida sooviksid sina muuta?

ÕPPIMINE:
25 min

Õpetaja paneb mängima Sonita loo „Tütred müügiks“ („Daughters For Sale“). Olenevalt sissejuhatava arutelu pikkusest otsustab õpetaja, kas vaadatakse terve lugu või osa sellest.

Sonita Alizadeh „Daughters For Sale“ (3:58). Kättesaadav aadressilt:
<https://www.youtube.com/watch?v=DG-T3BVaOis>

Õpetaja küsimused klassiarutelu läbiviimiseks pärast video vaatamist:

- Millised emotsioonid tekkisid seda lugu vaadates?
- Millest lugu rääkis?

Õpetaja selgitab õpilastele: Sonita Alizadeh on Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude vastu.

Õpetaja valib välja õpilase, kes loeb klassis ette Sonita loo (ALLIKAS 1).

- Millisest riigist oli Sonita pärit?
- Milline elu on Sonital olnud?
- Mõttele tagasi ja meenuta, mis huvitas sind, kui olid 10-aastane?
- Millistele teemadele pööras Sonita oma lauludega tähelepanu?
- Milles seisneb nende teemade olulisus?
- Miks pidi Sonita abielluma?
- Millistel põhjustel sina abielluksid?
- Millal on õpilaste meelest õige aeg abiellumiseks? Kuidas on seaduses määratud?

Õpetaja tutvustab õpilastele statistikat.

VARIANT 1

Õpetaja jagab õpilased gruppidesse. Edasiseks tunni käiguks on kaks varianti:

Õpetaja annab igale rühmale ühe loo, millega õpilased tutvuvad.

1. Tracy Champan „Behind The Wall” (Live 1988) (1:53). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=mfeUZJwioio>
2. M.I.A. „Borders” (Official Music Video) (4:42). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=r-Nw7HbaeWY&fbclid=IwAR-1DEF5dN1jyyLj2yl7-xUIB9kuBDuYPYFMHdisgOIAL10jXBsagEwo6RGw>
3. M.I.A. „Paper Planes” (Official Music Video) (3:24). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=ewRjZoRtuOY>
4. Macklemore & Ryan Lewis „Same love feat. Mary Lambert” (Official Video)(7:03). Kättesaadav aadressilt: https://www.youtube.com/watch?v=hLVBg7_O8nO
5. Madonna „What It Feels Like For A Girl” (Official Music Video) (4:30). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=qYwgG2oyUjA>
6. Lady Gaga „Born this way” (7:19). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=wV1FrqwZyKw>
7. Janelle Monae f. Wondaland Records „Hell No Talmbout” (5:46). Kättesaadav aadressilt: <https://www.youtube.com/watch?v=fumaCsQ9wKw>

Õpilased selgitavad jagatud loo kohta välja ja panevad kirja:

- Kes on autor ja mis on loo pealkiri?
- Millal lugu on valminud?
- Mis stiili antud lugu esindab?
- Õpilased otsivad loo sõnad.
- Mis on loo peamine sõnum:
 - Läbi pildikeele
 - Läbi sõnade
- Miks sellele teemale on oluline tähelepanu juhtida?
- Millise kestliku arengu eesmärgiga antud lugu seostub?

Kestlike arengu eesmärkidega seotud info asub siin: <http://www.terveilm.ee/leht/teabekeskuse-teemad/kestliku-arengu-eesmargid/>

Õpilased tutvustavad oma lugu klassile.

VARIANT 2

- Iga grupp otsib ise sotsiaalse sõnumiga loo, kus kajastuks ka naiste ja laste õigustega seotud temaatika.
- Õpilased oskavad põhjendada, miks valiti see lugu.
- Õpilased selgitavad välja:
 - Kes on autor ja mis on loo pealkiri?
 - Millal lugu on valminud?
 - Mis stiili antud lugu esindab?
 - Õpilased otsivad loo sõnad.
 - Mis on loo peamine sõnum
 - Läbi pildikeele
 - Läbi sõnade
- Miks sellele teemale on oluline tähelepanu juhtida?
- Millise kestliku arengu eesmärgiga antud lugu seostub?

Kestlike arengu eesmärkidega seotud info asub siin: <http://www.terveilm.ee/leht/teabekeskuse-teemad/kestliku-arengu-eesmargid/>

Õpilased tutvustavad oma lugu klassile.

KOKKUVÕTE 10 min

- Miks muusika võiks olla hea vahend sõnumi edastamiseks?
- Milliste lugudega on õpilased kokku puutunud, mille üle on need lood mõtlema pannud? Kas need lood on mõjutanud neid teisiti mõtlema/käituma?

ALLIKAS 1:

Foto 1. Sonita esinemas

Sonita Alizadeh – Afganistanist pärit aktivist, kes võitleb räpi abil lapsabielude¹ vastu.

„Meist igaühel on võimetus ja vahend, et maailma muuta.

Minu vahend on mikrofon, mis on sinu oma?”

Sonita

Sonita sündis 1997. aastal ja tema varajane lapsepõlv möödus Afganistanis, Herati linnas, mis oli tollal Talibani² võimu all. Esimest korda kaalus Sonita perekond teda pruudiks müüa, kui tüdruk oli vaid 10-aastane. Ta on tõdenud, et ei saanud tollal toimuvast eriti aru. Sellest lapsabielust päästis teda asjaolu, et perekond põgenes Talibani eest Iraani. Sonita elu jätkus Iraani pealinnas Teheranis, kus ta töötas koristajana ja müüs käsitööd.

Avastades kasvades endas erinevaid kunstiaandeid, hakkas Sonita 14-aastaselt eksperimenteerima räppmuusikaga. Kuigi üksinda avalik räppimine pole tüdrukutele lubatud, ei suutnud ta vaikida ning nii kirjutas Sonita oma esimese räpiloo, mis rääkis lapstööjõust. Mõne aja pärast märkas Sonita, et tüdrukud lahkuvad koolist ootamatult, sest nende perekonnad on otsustanud nad abielluma sundida. 16-aastaselt oli kord ka tema käes. Sonita lähedased teatasid, et neil tuleb abielluda, kuna perekond vajab raha Sonita vennale naise ostmiseks.

Tarmukal neil olid aga teistsugused unistused ja ta kirjutas räpiloo „Tütred müügiks”, mis kajastas nii ta enda kui ka paljude tema sõprade tundeid olukorras, kus neilt võetakse unistused ja perekonnad müüvad nad abikaasadeks sunniviisiliselt. Video muutus Youtube'i keskkonnas kiirelt populaarseks. Loole aitas video teha Iraani filmirežissöör Rokhsareh Ghaem Maghami, kel on Sonita elus olnud oluline roll. Nimelt maksis ta Sonita perele 2000 dollarit, et pulmad edasi lükata, aitas neil saada viisa õpinguteks Ameerika Ühendriikides ning tegi tema elust ka dokumentaalfilmi pealkirjaga „Sonita”.

Nii Sonita räppimine lapsabielude vastu kui ka film on pälvinud laialdast tähelepanu ja aidanud kaasa aruteludele sel teemal üle maailma. Täna õpib Sonita Ameerika Ühendriikide pealinnas Washingtonis ülikoolis ja jätkab oma aktivismi koostöös Ameerika vabaühendusega Strongheart Group. Ta esineb erinevatel üritustel, jagab intervjuusid ja aitab igati kaasa, et tõmmata teemale tähelepanu, et lapsed ei peaks abielluma.

1 Lapsabieluga on tegemist juhul, kui üks või mõlemad abiellujad on nooremad kui 18 eluaastat. Enamus lapsabielusid maailmas on sunnitud abielud, kus lapselt nõusolekut ei küsita ja abiellumise korraldavad laste perekonnad. Tegu on levinud probleemiga, igal aastal sunnitakse niimoodi abielluma 12 miljonit tüdrukut, üks pea iga kahe sekundi tagant.

2 Taliban on radikaalne sunniitide islamiliikumine, mis ei austa seadusi, inimõigusi ning kehtestab vajadusel oma võimu läbi vägivald.

Kasutatud allikad:

Khaleeli, Homa. (24.10.2016). *Sonita's director: why I paid \$2,000 to stop a rapper being sold into a forced marriage*. Guardian.

Carr, Flora. (17.05.2018). *Rapping for Freedom*. Time.

Hackwill, Robert. (01.12.2015). *A marriage made in music; the extraordinary tale of Afghan rapper Sonita Alizadeh*. Euronews.

Sonita koduleht <https://www.sonita.org/>

Girls Not Brides koduleht <https://www.girlsnotbrides.org/about-child-marriage/>

Foto: State Department / Lawrence Schwartz <https://www.flickr.com/photos/iip-photo-archive/25529755213>

„Brides for sale” video: <https://www.youtube.com/watch?v=n65w1DU8c-GU>

Joonis 1. Sonita elus olulised kohad maailmas.

TAUSTMATERJAL:

Abiks õpetajale

Seoste loomisel kestliku arengu eesmärkidega on hea eelnevalt tutvuda õpetajal lisamaterjaliga: ülevaatlilik info, faktid ja täpsemad eesmärgid: <http://www.terveilm.ee/leht/teabekeskuse-teemad/kestliku-arengu-eesmargid/>

